

Patrimoniu Imaterial și Cultură Tradițională

Buletin Informativ

nr. 1 / ianuarie 2020

Ediție online

URL: <https://biblioteca-digitala.ro/?pub=353-patrimoniu-imaterial-si-cultura-traditionala-buletin-informativ-institutul-national-al-patrimoniului>

Editura: **Patrimonia**

ISSN 2668-6104, ISSN-L 2668-6104

<https://biblioteca-digitala.ro>

Institutul
Național al
Patrimoniului
Ministerul Culturii

PROIECTE CULTURALE

Corina MIHĂESCU, *Cămașa tradițională - trupul și sufletul portului popular românesc*

Oana NENECIU, *Povestea Vieții: Meșteșugarii DeltaCraft*

Corina MIHĂESCU, Anamaria STĂNESCU, *Repertoriul meșterilor și practicilor tradiționale. Principii. Metode. Rezultate.*

MANIFESTĂRI ȘTIINȚIFICE, CONSFĂTUIRI, ÎNTÂLNIRI METODICE

Iuliana BĂNCESCU, *Sesiunea anuală de comunicări științifice a Institutului Național al Patrimoniului*

CERCETARE APLICATĂ

Iuliana BĂNCESCU, *Între performare și memoria pasivă: benzile din Moldova*

INVENTARUL NAȚIONAL AL ELEMENTELOR DE PATRIMONIU CULTURAL IMATERIAL

Iuliana BĂNCESCU, *Bunherii din Moldova*

Iuliana BĂNCESCU, *Căiuții*

ECOURI

Anamaria STĂNESCU, *Sisteme tradiționale ale construirii învelitorii - ateliere de lucru din Muzeul ASTRA Sibiu, 2019*

INTERVIURI

Angelica-Telica HERAC, *Istoria trăită a bănățenilor*

INFORMAȚII ȘI COMUNICATE DE PRESĂ SOSITE PE ADRESA REDACȚIEI

Lăsata Secului în județul Harghita - ediția a XXVIII-a

Semnal: Țara de Sus - revistă de conservare și promovare a culturii tradiționale

Cămașa tradițională - trupul și sufletul portului popular românesc

Expoziția „*li și cămăși românești - tradiție și valorificare*”, organizată de Institutul Național al Patrimoniului, face parte din proiectul cu același nume, cofinanțat de Administrația Fondului Cultural Național, a cărui realizare a presupus cunoașterea, identificarea, cercetarea și interpretarea actuală a unui element distinctiv al portului popular, privit ca un ansamblu de piese și reguli de combinare ce reprezintă un capitol însemnat al spiritualității noastre, o emblemă națională în care sunt inserate informații și principii privitoare la autohtonie, continuitate, originalitate, unitate stilistică, varietate, perenitate...

Proiectul vizează promovarea meșterilor populari deținători și practicanți ai tehnicilor tradiționale de lucru a două piese valoroase ale costumului tradițional românesc - *ia* și *cămașa*, precum și dezvoltarea modalităților legate de valorificarea produselor în concordanță cu demersul propus. Județele alese pentru a fi reprezentate în proiect fac parte din zone recunoscute pentru execuția pieselor tradiționale de port, dar și pentru păstrarea și transmiterea valorilor identitare ale acestor elemente reprezentative ale pa-

trimoniului cultural imaterial.

În centrul complexului vestimentar tradițional s-a aflat cămașa, al cărei trup a îmbrăcat dintotdeauna sufletul omului.

Între elementele constitutive ale ansamblului vestimentar, denumite și clasificate în studiile de etnologie și de antropologie culturală în funcție de părțile corpului pe care le acoperă, le pun în valoare și le protejează, investite cu mărci identitare - semne, sensuri și simboluri, specifice mentalității unui grup, definind valori istorice, sociale, morale și estetice, cămașa reprezintă piesa cheie.

Ea conține și decantează - în fibra ei fragilă - istoria atestată în trăinicia și duritatea pietrei care îi păstrează imaginea în cele două monumente nepieritoare - Columna lui Traian de la Roma și Monumentul antic de la Adamclisi, din Dobrogea -, în mărturii, în dovezi istorice, în varii vestigii arheologice, în argumente lingvistice și caractere etnice, fiind piesa de rezistență a unității și continuității poporului român.

Terminologic, cămașa provine dintr-un strat lingvistic arhaic, confirmând vechimea remarcabilă a acestui obiect de port, implicat prin dăinuirea sa peste veacuri atât în

argumentările etnogenezei, cât și în sintezele de ordin etnografic privind descrierea istoriei poporului prin considerații referitoare la unitatea sa de structură, la vechile sisteme de ornamentare, la concepția decorativ-estetică.

Straturi terminologice - *Tunicae interiores; tunicae lineae; camisia*

Portul popular, prin istoria, evoluția și rolul său social, reflectă particularitățile etnice ale vestimentației unui popor. El este un element viu, pe baza căruia se pot urmări aspecte legate de substratul cultural, de aria de răspândire a diferitelor piese, de pătrunderea unor materiale noi, de efectul lor asupra întregului ansamblu. Nu în ultimul rând, în evoluția costumului popular, se pot urmări aspecte legate de termenii care definesc portul popular și care, nu de puține ori, dezvăluie realități neașteptate și impresionante, în ceea ce privește originea cuvintelor, obiectele desemnate prin cuvintele respective, apariția, întrebuințarea și dispariția lor din limbă; portul popular are legile sale interne de dezvoltare, care s-au format sub influența tradițiilor etnice, dar și sub influența culturii popoarelor vecine. În

Realizare expoziție - panotare

legătură cu acest ultim aspect, trebuie amintite poziția geografică și condițiile istorice concrete, datorită cărora limba română a venit în contact cu mai multe limbi, dovedindu-se penetrabilă la înrăuriri străine, în special în domeniul vocabularului.

Astfel, se explică și „mișcarea” terminologiei portului, realizată tocmai prin contacte directe între populații, prin vehicularea termenilor desemnând părți ale costumului sau materialele din care acestea se confecționau.

„Studiul termenilor proveniți din cuvinte care desemnează un anumit obiect sau un mod de îmbrăcăminte prezintă un interes deosebit. Analiza împrejurărilor în care au apărut și s-au răspândit acești termeni, precum și studierea evoluției lor semantice aruncă o lumină vie asupra relațiilor existente între membrii unei colectivități, ilustrând rolul pe care l-au avut anumite realități social-economice în nașterea și în întrebuițarea unor cuvinte.” [Cazacu, Boris, *Termeni referitori la port și semnificația lor în cadrul relațiilor sociale*, în SCL, Tom IV, 1953]

Studiul împrumuturilor faptelor etnografice trebuie să aibă în vedere circulația bunurilor de cultură materială în cadrul unei colectivități, dar și deplasările de populație, care determină de asemenea influențe reciproce între elementele culturii materiale.

O cercetare sistematică în cadrul etnografic nu poate să se realizeze dacă nu există și preocuparea de a corobora datele etnografiei cu cele ale istoriei, arheologiei și lingvisticii.

Cu sensul termenilor din limba latină din subtitlu sunt denumite în prezent obiectele purtate pe piele, care îmbracă corpul de la brâu în sus, sau cele întregite de poale, *cămașa* și *ia*, la care se adaugă și *cămeșoiul*, tipul cel mai vechi al cămășii românești, *cămașa lungă*, cu staniile croiți împreună cu poalele.

Cuvântul *ie* (<lat. *linea*) provine dintr-un strat terminologic vechi și a denumit inițial în limba română cămașa femeiască lucrată din pânză de in (<lat. *lineus*). Atestat în secolul al XVIII-lea, acest cuvânt, născut din relația semantică: materia primă, tehnica de prelucrare și funcția și necesitatea creării și folosirii obiectului respectiv, desemnează astăzi cămașa femeiască lucrată dintr-o pânză fină, cu o bogată ornamentație, care face parte din portul național românesc, fără poale, care acoperă trupul de la brâu

Atelier de creație - Studente
la Universitatea din București
(specializarea Etnologie), 2019

în sus, pornind de la sensul inițial de cămașă purtată de femei, „ale cărei poale ajung până dincolo de genunchi”.

Deși dezvoltările tematice pentru a desemna noțiunea de cămașă sunt numeroase - *ciupag, spăcel, chepeneag, căptuf, piept, mânecar, zoroclie* -, termenul *ie* denumind cămașa scurtă sau partea de sus a cămășii s-a specializat în anumite zone cu sensul de *cămașă națională*, fiind impus în timp de limba literară.

Termenul *cămașă*, consacrat pentru denumirea piesei de port

care face obiectul acestei descrieri, analize și prezentări, justificând și titlul Proiectului „*li și cămăși românești - tradiție și valorificare*”, provine tot din limba latină <*camisia*.

Derivat tot dintr-un strat terminologic vechi, atestat în limba latină și încetățenit în Dacia în secolul al IV-lea, până în secolul al V-lea, *camisia*, devenit element latin de largă circulație, a desemnat inițial un obiect de îmbrăcăminte purtat de soldați; mai apoi, cuvântul *camisiae* definea piesele de îmbrăcăminte necesare și potrivite pentru a fi purtate în zone cu temperaturi scăzute.

Cuvântul dezvoltă sensuri noi, definind piesa de port lucrată din pânză alcătuită dintr-o bucată, lungă sau scurtă, apoi din foi drepte, tăiate în formă de dreptunghi, cu poalele contopite cu stanii sau separate mai târziu, provenind din vechea piesă denumită *cămeșoi*, cu specificul de a fi fost cămașă neornamentată, pentru zilele de lucru sau ornamentată, pentru zilele de sărbătoare, lucrată din „borangic de gândac”. [Zamfira, Mihail, *Terminologia portului popular românesc în perspectivă etnolingvistică comparată sud-est europeană*, Editura Academiei, București, pp. 49-60]

Crucea cămășii - credință și arhitectură

Construcția oricărui tip de cămașă presupune îmbinarea arhitecturală a patru stani de pânză. Desfăcută în părțile ei componente în ordinea bucăților de pânză din care a fost întocmită, cămașa ne dezvăluie semnul și sensul primar de la care s-a întrupat: crucea, simbolul credinței.

Aceasta consfințește elementele tipologice și variantele morfologice cristalizate în sisteme de croi care dezvăluie pe de-o parte alcătuirea structurată pe modul în care se îmbină stanii - părțile din față și din spate ale cămășii, numite semnificativ *trupul cămășii*, modul în care mânecile se leagă de *stani*, alături de alte elemente ajutătoare pentru definitivarea unei construcții potrivite scopului de a fi purtată, *pave* și *clini*. Iar, pe de altă parte, în această unitate morfologică apar și diferențieri, de la o zonă la alta, raportate la structura arhaică, prin legi scrise și nescrise, ca și anumite procedee și modalități de ornamentare, exprimate în structura decorului.

Prin alcătuirea ei utilă și frumoasă, cămașa îmbracă atât trupul, cât și sufletul celor care o poartă. Unitatea morfologică și stilistică este conferită și de materiile prime din care este confecționată -

cânepă, in, bumbac, borangic -, transformate la război în pânză țesută în două ițe, care compune din foi dreptunghiulare croiala în linie dreaptă, fără răscoituri, permițând totodată cusăturile pe fir ce vor complini alcătuirea materială cu cea a rafinementului compozițional al decorului. Acesta este legat organic atât de forma obiectului, cât și de modalitatea de execuție - cămașa croită în război cu ornament ales, în care apar motive izolate, simetrice, alternante, repetitive, calculate precis, odată cu țesutul pânzei, pe piept și pe mâneci, este un alt exemplu în acest sens.

În tipologizarea cămășilor, lucrările de specialitate pornesc de la principiul de bază al croiului, ornamentația fiind criteriul secundar. Astfel, în istoria portului popular românesc au fost statuate două tipuri principale de cămăși: *cămașă dreaptă* sau *bătrânească* (specifică și portului bărbătesc), care face parte din fondul cultural arhaic al umanității, caracterizată de o croială în foi drepte, cu trupul dintr-o singură foaie de pânză despicată la mijloc printr-o răscoitură

profundă - gura cămășii - prin care intra capul. Mânecele tăiate drept se prind de stani (pieptul și spatele cămășii) în dreptul umerilor. Amintim aici și modalitățile de lărgire a trupului și mâneclor cămășii prin adăugarea unei jumătăți de foi de pânză (clini), respectiv *pave*. Terminația liberă și largă a mâneclor a fost îngustată cu timpul de o brățară, continuată sau nu de terminații în formă de volane.

Croită inițial fără guler, gura cămășii a căpătat în timp o bentiță îngustă, cu o rețea densă de cusături peste fir, iar mai târziu, sub influența modei orașului, un guler apreciabil, răsfrânt, împodobit. Sub aceeași tendință de înnoire a apărut *cămașa cu platcă* (tipul dacic), ca o variantă a celei bătrânești.

Al doilea tip de cămașă specific femeiască este *cămașa încrețită la gât*, sau *carpatică*, existentă în întreg spațiul românesc, cu excepția câtorva zone (Maramureș, Dobrogea, și estul Bărăganului). Aparținând culturii iliro-traco-dacice, acest tip de cămașă continuă trăsăturile morfologice străvechi, recognoscibile atât pe

marile monumente amintite, cât și în detalii semnificative evidențiate pe statuetele descoperite în săpăturile arheologice de la Cucuteni și Vădastra.

Structura cămășii este construită din patru foi de pânză drepte, corespunzând staniilor și mânecilor, încrețite în jurul gâtului. Coexistând cu cămașa dreaptă, acest al doilea tip a dobândit în timp rezolvări constructive mai complicate decât cea amintită la început.

Desfăcută în părțile componente, foile

cămășii capătă forma și imaginea crucii.

În acest sens, se cuvine să remarcăm că, deși monumentală prin croi și prin aspectul plastic-decorativ dobândit într-un sistem ornamental inedit și impresionant, cămașa încrețită la gât are, în ceea ce privește forma și dimensiunile cusăturilor și alesăturilor, o ordonare tributară principiului orientării liniare. Succesiunea, repetiția, alternanța sunt canoanele prin care se înfățișează grupele de motive sau construcții ornamentale, diferite de la o zonă la alta.

Râurii de pe mânecă și piept, *altițele*, șirele de modele se desfășoară în linii drepte, asemenea părților în formă de cruce din care este compusă cămașa.

Din familia tipului de cămașă încrețită la gât fac parte și *cămășile cu altiță*, *cu umăr* (sau *umeraș*, sau *umere*), *cu șire peste mânecă*, *cu tablă*, *cu șire peste cot*, *cu mâneca din gât*, *cu chirușcă* (altiță de formă triunghiulară), tot atâtea întruchipări ce rânduiesc în alcătuirea lor identități zonale. [Referințe bibliografice la: Secoșan, Elena; Petrescu, Paul, *Portul popular de sărbătoare din România*, Editura Meridiane, București, 1984; Maria Bâtcă, *Costumul popular românesc*, Centrul Național pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale, București, 2006; Paula Popoiu, Doina Ișfănoni, *Costumul românesc de patrimoniu*, Editura Alcor, București, 2008]

Altița - câteva considerații etnografice și semantice

Altița face parte din morfologia și ornamentica tipului de cămașă românească scurtă, ale cărei trei elemente - staniile sau trupul cămășii, mânecile și clinii - formează piesa de bază a portului tradițional, având o istorie veche, definită printr-o structură unitară, caracterizată printr-o varietate ornamentală zonală, bogată, în concentrarea elementelor artistice pe principii ordonate de un limbaj artistic propriu.

Ornamentele cămășii sunt organizate în sisteme compoziționale transmise de experiența cristalizată de-a lungul generațiilor în legi scrise și nescrise ale decorului încadrat în spații ornamentate într-un raport proporționat de respirările albe ale fondului materialului.

Broderiile mânecii sunt realizate în trei registre distincte: pe *altiță*, o bandă de mărimi variabile așezată orizontal pe umăr, pe *încreț*, un spațiu decorativ monocrom (alb sau galben), mai îngust decât *altița*, aflat imediat sub ea, cu scopul de a o lega pe aceasta de restul mânecii, și pe *rânduri* sau *râuri*, reprezentând două-trei șiruri de modele dispuse de la *încreț* în jos, perpendicular sau oblic.

Dintre toate ipostazele decorative, *altița* este un câmp plin de semnificații, mai mult decât un element morfologic de croi, în ansamblul ieii, situată pe umărul cămășii, în locul cel mai vizibil al mânecii și cel mai puțin supus uzurii, în care se desăvârșește stilistic virtuozitatea tehnică.

Denumirea *altiței* este un diminutiv de la cuvântul *altoi* și însemna la început o parte de pânză care se adăuga pe umărul mânecii pentru a oferi mobilitate mișcărilor brațului; ea era prinsă (încrețit) de restul mânecii prin... *încreț*.

Denumită și *umăr* sau *altoaie*, această parte a cămășii a fost inițial mică, atât cât să cuprindă umărul; pe parcurs însă și-a mărit dimensiunea, potrivită cu lărgimea mânecii, pentru ca, mai târziu, să nu mai fie croită separat, pierzându-și rolul structural în componența mânecii și în ansamblul obiectului vestimentar, păstrându-și însă denumirea și prestigiul artistic-decorativ.

Alțița formează o unitate independentă printr-un decor cristalizat după canoane străvechi ale căror înțelesuri s-au pierdut în timp. Limbajul decorativ frecvent al acestui element este alcătuit din „rânduri orizontale (trei până la nouă rânduri) care se succed strâns alăturate și delimitate prin cusături liniare speciale. Un fenomen interesant ce apare la cămășile vechi este faptul că rândul de sus se desprinde de corpul *altiței* printr-un interval alb al pânzei - denumit și «despărțitoare», formând o unitate independentă, importantă, printr-un decor mai dezvoltat” [Secoșan, Elena; Petrescu, Paul, *op. cit.*, p. 52], numit *împrejur*.

Alțița s-a dezvoltat în ultima perioadă într-o tablă compactă și omogenă în care se pot descifra rândurile ce păstrează și prețuirea acestui spațiu decorativ ca pe o frunte a cămășii cu valoare de

document, ce conține imagini ale unor sensuri dispărute.

În Expoziția „li și cămăși românești - tradiție și valorificare” se observă și această categorie - cămașa cu altiță, din mai multe localități din județele Vâlcea, Olt, Gorj, Buzău, Suceava, Iași și Prahova, în ipostaze diferite, acolo unde acest tip de cămașă ce face parte din ansamblul portului popular femeiesc se află în fondul pasiv (arhive, dulapuri, lăzi de zestre, expoziții) sau în cel activ - ateliere individuale de lucru, șezători contemporane în care femeile cos ii, întâlniri experimentale de lucru, concursuri și sărbători ale comunităților locale care pun în valoare costumul popular, dintre care cea mai reprezentativă, numită „Hora Costumelor”, se desfășoară, de peste patruzeci de ani, în Duminica Floriilor, la Pietrari.

Motivele dovedesc un conservatorism formal prin continuitatea elementelor morfologice, dublată însă de o discontinuitate semantică căci, deși semnele continuă să se moștenească de la o generație la alta, nu mai sunt însoțite de înțelesul lor original.

În același timp, pentru analiza din prezent, se observă identitatea elementelor ornamentale zonale, ce dovedesc edificarea a ornamentului la nivel morfologic la care contribuie și imaginația meșterului popular, prin alcătuirea ansamblurilor ornamentale unde diferitele motive își dobândesc libertatea de exprimare semantică și spațială.

Realizarea ei în noi structuri decorative, pornind mereu din semnele simbolice specifice unei unități zonale, ne duce cu gândul la timpul magic al cusutului, în secret,

pentru păstrarea tainei noului model până la momentul sărbătoresc al purtării.

„Altița este socotită o grădină cu flori pe care o duce fata pe umăr”

Din răspunsurile la întrebările legate de arta confecționării cămășii cu altiță, pe care le-am adresat doamnelor care cos cămăși și ii - „Ce este altița? Dar încrețul? Ce sunt râurile?” - , le-am reținut pe cele mai frumoase și expresive:

„Altița este cerul cămășii; cerul cu stelele, cerul cu soarele.”

„Altița este spațiul cel mai mare acoperit cu model și culori.”

„Ca un izvor este altița din care se formau râurile.”

„Altița este socotită o grădină cu flori pe care o duce fata pe umăr.”

„Altița este fruntea mănecii.”

„Altița este mândria femeii care coase cămașa.”

„Altița are cusut pe ea modelul cel mai de preț.”

„Femeia cosea cămașa în secret, ca să nu aibă nimeni o altiță ca a ei.”

„Din modelele din altiță trebuia să coboare altele, care să se repete și să se reverse ca un râu peste mănecă.”

„Încrețul este hotarul dintre altiță și restul mănecii.”

„Dacă altița este cerul, încrețul este pământul, cu semințele care au fost semănate și rodesc.”

„Râurile sunt ape și flori.”

„Modelele de la mănecă reprezintă marea unde se varsă toate râurile.”

Preocupări pentru recunoașterea internațională. Valorificare, la timpul prezent

Cu prilejul cercetărilor de teren realizate în vederea elaborării dosarului multinațional de candidatură „Arta cămășii cu altiță - element de identitate culturală în România și Republica Moldova”, pentru a fi înscris în Lista reprezentativă UNESCO a patrimoniului cultural imaterial al umanității - a fost identificată (în perioada 2016-2019) prezența acestui element morfologic și decorativ de pe mănecile cămășilor, care definește tipologic cămășile din mai multe zone etnografice ale României.

În programul de acțiuni ce urmează să fie pus în aplicare de către actualele grupuri de lucru în vederea elaborării dosarului comun au fost deja identificate ariile de răspândire ale acestui element emblematic al cămășilor tradiționale: Oltenia (județele Olt, Dolj, Mehedinți, Gorj, Vâlcea), Muntenia (județele Argeș, Prahova, Dâmbovița, Buzău, Ialomița, Giurgiu, Călărași, Ilfov, Teleorman), Moldova de Nord (județele Suceava, Botoșani, Neamț), Moldova Centrală (județele Iași, Vaslui, Bacău), Moldova - Sudul Podișului Moldovenesc (județele Vrancea, Galați, Brăila), Transilvania (județele Brașov, Mureș, Bistrița-Năsăud,

Sibiu, Alba - Târnave) și Transilvania de sud-vest (județul Hunedoara, zonele Pădureni, Orăștie, Hațeg).

În Expoziția „*li și cămăși românești - tradiție și valorificare*” am încercat să prezentăm specificul cămășilor (ținând cont de tipurile și problematicile enunțate anterior, legate de acest element de port), din câteva zone etnografice/arii geografice: astfel, exemplarele înfățișate reprezintă contribuții la exemplificarea persistenței acestui element de decor astăzi, realizat într-un sistem de semne plastic-decorativ capabil să releve în structurarea lui diferențieri de la o zonă la alta, cu transformări survenite în timp, impuse de noi sisteme vestimentare sau de transformarea celor arhaice.

Lucrările exprimă personalitatea stilistică a peste 40 de creatoare (incluzându-le aici și pe acelea care lucrează în sistemul cooperatist-meșteșugăresc), care pornesc de la motive tradiționale, valorificându-le artistic și conferind îndeletnicirii de a coase cămăși populare „frumuseți și prețuri noi”, într-un dialog al obiectelor despre ce

înseamnă tradiția azi, despre generații și transmitere, despre gustul pentru armonie, eleganță și echilibru, despre inventivitate.

Aria caracterizată de prezența acestor obiecte cu flori și povești, abordată de noi în cadrul acestui proiect, este reprezentată de zone ale județelor: Buzău, Caraș-Severin, Gorj, Iași, Olt, Prahova, Vâlcea, Suceava, în care cămașa cu altiță nu îmbracă doar trupul, ci și sufletul. În ea sunt încă scrise sensurile adânci ale trecutului, pe care încercăm să le deslușim și noi acum.

*Imagini de la vernisajul expoziției „li și cămăși - tradiție și valorificare”
Biblioteca Națională a României,
București, 24 octombrie, 2019*

Dr. Corina Mihăescu
Cercetător științific I,
Patrimoniu Imaterial și Cultură Tradițională
Foto: Rodica Dinache, dr. Corina Mihăescu

Povestea Vieții: Meșteșugarii DeltaCraft

Povestea Vieții: Meșteșugarii DeltaCraft este un demers ce are la bază o temă de cercetare a meșteșugarilor din zona nord-dobrogeană și își propune să aducă în prim-plan poveștile acestora într-un context apropiat publicului contemporan.

În cei aproape cinci ani de activități în cadrul platformei DeltaCraft - o platformă colaborativă inițiată în 2015 cu scopul de a face un efort în conservarea, prezervarea și promovarea patrimoniului imaterial din Delta Dunării, echipa proiectului, împreună cu experți etnologi din Tulcea au făcut cercetări consistente privind meșteșugurile deltaice și oamenii care încă le practică. Este clar că avem de-a face cu un fenomen în continuă scădere, apreciind în prezent existența a nu mai mult de 30 de meșteșugari tradiționali nord-dobrogeni, care au un anumit nivel de performanță practicând meșteșugurile tradiționale.

Demersul *Povestea Vieții* își propune să exploreze lumile a șase meșteșugari, dintre cei mai prolifici, în munci precum pielărie, împletituri din papură, construcția acoperișurilor din stuf, țesut, cusut, pictură.

Proiectul a presupus activități de documentare și cercetare de teren, interviuri ample filmate, înregistrări audio și foto, apoi curatoriatic și construcția unei expoziții, *DeltaCraft. Povestea Vieții*, precum și intervenția artistului contemporan Ionuț Dulămiță, care a realizat cinci lucrări de tip portret ale meșteșugarilor vizitați.

Demersul își propune să contribuie la eforturile de conservare a patrimoniului cultural imaterial din zona nord-dobrogeană, alegând abordarea promovării poveștilor ultimilor meșteșugari din Delta și a tehnicilor pe care aceștia le stăpânesc către publicul contemporan.

Echipa de documentare și producție a fost formată din echipa

DeltaCraft: Oana Neneciu, Loredana Pană și Andrei Ducea (fotograf și producător video) și artistul Ionuț Dulămiță. Ei au vizitat gospodăriile meșteșugarilor Florica Arion - împletituri papură, Florian Toma - pielărie tradițională, Nedin Geanbai- pictură, obiecte tradiționale tătarăști, Paraschiva Gălățeanu - cusut, Costel Crimschi - construcție acoperișuri din stuf și Paraschiva Constantin - țesut.

Extrase din interviurile realizate cu meșterii:

Costel Crimschi (Letea, meșter acoperișuri din stuf)

Născut și crescut în satul Letea, Costel Crimschi a plecat la Școala Profesională la Tulcea, unde s-a calificat ca mecanic agricol. În 1969, după finalizarea stagiului militar, a plecat la București să practice caiac-canoe la clubul Dinamo, în 1972 a devenit campion național, iar în 1976 a trebuit să se întoarcă acasă să aibă grijă de tatăl rămas văduv și de gospodărie: „M-am lăsat, m-am retras la părinți că maică-mea a murit, taică-miu a rămas. M-am angajat aici, la amenajarea piscicolă... După armată am intrat în lotul olimpic. Sportul oricum se termina, sportul e bun cât ești tânăr”, ne spune Nea Costel.

S-a angajat la amenajarea piscicolă Popina și a fost pe rând mecanic, fochist, tractorist, iar după Revoluție a devenit primar și mai apoi viceprimar în comuna C.A. Rosetti, de care aparține și satul Letea.

Odată cu Revoluția din 1989, s-a închis amenajarea, iar Costel Crimschi a trebuit, din nou, să se reorienteze. De acoperișuri s-a apucat pe la 40 de ani și practică meseria de peste 25 de ani. A fost și pescar câțiva ani, până a ieșit la pensie.

„Am început cu acoperișuri pe la patruzeci și ceva de ani. Am 25 de ani de activitate, lucrăm când aveam unde. După ce am terminat mandatul la primărie, nu te angaja nimeni și m-am apucat de asta,

am intrat și la pescuit și apoi am ieșit la pensie”.

Costel Crimschi are două fete și un băiat, Petre, cu care lucrează în prezent acoperișuri și care locuiește în gospodăria familiei, împreună cu soția, fetița de 3 ani și au încă un bebe pe drum. „Partenerul meu cu care lucrăm nu prea era sigur pe el, bea, nu era serios și atunci l-am luat pe Petre ajutor după ce a terminat liceul. A învățat repede, în câteva case lucra mai bine ca mine”, spune cu mândrie Nea Costel.

Acum nu prea mai lucrează, că e greu la vârsta asta, totuși ne spune că anul trecut a făcut casa regizorului, de lângă biserică. Acum Petre face acoperișuri, atunci când are timp, căci și Petre are o nouă slujbă, la Tulcea.

Florian Toma (Agighiol, meșter hămurărie tradițională)

Florian s-a născut cu meșteșugul hămurăriei în sânge. La șase ani făcea hamuri pentru câini și pisici, era prea mic să mânuiască pielea pentru un cal, la 12 ani a făcut primul ham adevărat, iar la 13-14 ani lucra hamuri pentru trei sate. „La 14 ani eram deja artist! Făceam cu drag, cu capse, cu nasturi, dichisite. Cu cât le făceai mai frumoase, cu atât aveai mai mulți clienți. Îmi era și mie mai drag să le fac pe atunci”, spune Florian.

Argășitul pielii și hămurăria se află în familia lui de când se știe, fiecare membru învățând de la predecesorii săi. Pe vremea comunismului, bunicul lui Florian era coordonatorul atelierului de hămurărie de la CAP, din Tulcea, iar acum, la cei 80 de ani ai săi, se bucură că are o pensie. Ultima comandă la care s-a implicat a fost chiar cea din primul proiect DeltaCraft, când designerul Ana Botezatu a propus familiei Toma să realizeze *Monumentul de ciucuri*. Se spune că ciucurii agățați de hamurile cailor țin duhurile rele la distanță și păzesc atât calul, cât și toată familia, de necazuri și boli. Totodată, cu cât hamul este mai încărcat, cu atât bogăția familiei este mai mare. Ana a creat atunci Monumentul, o construcție simbolică în care a unit 100 de ciucuri. Doar o familie atât de pricepută și unită în meșteșugul lor putea să realizeze într-un timp atât de scurt comanda, iar de atunci, Florian a rămas an de an în echipa DeltaCraft.

„Abia mă aștepta tata să vin să lucrez cu el, dar mi-a plăcut și mie. (...) Meseria asta trebuie să-ți placă că nu îți intră forțat în cap. Să dovedești că ai sânge de meșeriaș în tine”, apreciază Florian.

În zona Agighiolului doar familia Toma mai face hamuri, iar clienții îi caută. Când nu au comenzi merg din sat în sat, să-și prezinte marfa, acolo unde știu că e nevoie: „Dacă știu că există hămurar într-un sat nu mă duc acolo, că doar nu îi iau pâinea de la gură omului. Dar în zona noastră, mai e unul la Jurilovca și la Baia, apoi doar în Constanța”.

Florian are 38 de ani, este căsătorit de la 18 ani, are un fiu aproape major și o fetiță de numai câteva luni. De la el nu o să mai preia nimeni meșteșugul, dar nu îi pare rău: „Pe vremuri, asta era cea mai căutată meserie în zonă. Erau CAP-urile, totul se făcea cu cai: aratul, discuitul, plantatul. Acum este pe cale de dispariție, nu se mai folosesc caii”.

Florica Arion (Luncavița, meșter împletituri papură)

Tanti Florica este o femeie energică, vorbește tare și glumește în fiecare frază spusă. Ne-a cucerit încă din 2015, când alături de Emese Pop, unul dintre primii designeri implicați în DeltaCraft, a realizat paravanul din papură. Tanti Florica ne explica atunci că papura nu poate fi împletită drept, pe o suprafață plană, că are nevoie de un calapod, pe care ea să muleze apoi materialul moale din mâinile sale. Soluția tot de la ea a venit, când a scos din magazie vechiul război pentru papură, pe care a țesut până la urmă plăcile duble ale paravanului.

Paravanul pentru care tanti Florica a muncit a ajuns în Viena și în zeci de expoziții naționale și internaționale, chiar și în fața Prințului Charles, iar toți s-au minunat de naturalețea și măiestria lui.

Meseria a învățat-o de la tatăl său, iar la 14 ani, după ce a terminat opt clase, a intrat deja pe Secție (Cooperativa din Luncavița unde exista și secție de împletit papură). „M-am născut în papură. Taică-miu s-a ocupat cu rogojini, mai pe înțelesul lumii, făcea papornițe. Noi le ziceam *coșniți*, erau țesute în război ca papornița lui Amza Pelea”, explică tanti Florica. Coșnițele erau folosite de localnici în loc de genți și rucsacuri, le agățau în coada sapei și mergeau la colectiv cu ele.

Paraschiva Gălățeanu (Jijila, țesătoare-cusătoare)

Printre cei aproape 50 de oameni pe care i-am vizitat în 2015 pentru a ne documenta cu privire la meșteșugurile și meșteșugarii care le mai practică a fost și Paraschiva Gălățeanu, iar Ana Botezatu - designer, parte din echipa DeltaCraft - s-a lipit de ea. Amândouă au același tip de atenție la detalii, dragoste pentru semnele cusute și în general același talent la lucrurile de mână: cusut, brodat, împletit, țesut și altele. Împreună au creat *Așternuturile Bune*: un colaj de povești despre comunitățile din Delta, simbolurile lor, dar și un discurs despre simplitate și utilitate, iar apoi bluzele DeltaCraft, create de Ana și cusute de Paraschiva. Abilitatea cu care Paraschiva s-a adaptat la cerințele și dorințele Anei au fost remarcabile și dovadă a buneii lor înțelegeri stau obiectele create și lucrate în echipă.

Deși are o vârstă onorabilă, când vorbești cu ea despre munca ei, ai senzația că e o tinerică sprintară. Asta pentru că iubește să lucreze, este modul ei de a trăi și de a se bucura de viață: „Îmi place foarte tare să lucrez. Când m-am suit în pat, la lucru, nicio grijă nu mai am, sunt cea mai fericită”, spune în deschiderea discuției Paraschiva, după ce ne face tuturor loc sub bolta de vie.

Text: **Oana Neneciu**

Director executiv,

Centrul pentru Politici Durabile Ecopolis

Foto: **Andrei Ducea**

Membru în echipa *DeltaCraft*. *Povestea Vieții*

Repertoriul meșterilor și practicilor tradiționale. Principii. Metode. Rezultate

Repertoriul meșterilor și practicilor tradiționale este proiect din cadrul Programului *Protejarea patrimoniului cultural imaterial* desfășurat de structura Patrimoniul Imaterial și Cultură Tradițională, al cărui scop constă în cunoașterea, înregistrarea și inventarierea la nivelul întregii țări a stării actuale a potențialului patrimoniului cultural imaterial și a patrimoniului construit tradițional, prin cercetarea meșteșugurilor tradiționale și a faptelor de folclor legate indisolubil de promovarea și salvagardarea acestor domenii și a practicanților lor.

Documentarea și investigarea meșteșugurilor tradiționale actuale și a produselor meșteșugărești au o deosebită însemnătate în cunoașterea specificului patrimoniului cultural național, definit și de aspectele zonale, regionale și chiar de particularitățile locale. Principala sursă de informații pentru această amplă sinteză o constituie meșterii populari. Meșterii sunt cei care, continuând străvechile meșteșuguri, fac legătura între rădăcinile și ramurile tradiției, punând în valoare o bogată moștenire de tehnici și deprinderi de lucru, științe specializate aplicate unei mari varietăți de materii prime. Meșteșugurile sunt rezultatul unei gândiri creatoare, inventive, ce conferă o nuanță estetică necesităților practice ale existenței umane cotidiene și ceremoniale și reprezintă produsul liber al memoriei comunității locale și al evoluției în timp a conștiinței locuitorilor.

Cercetarea științifică a meșteșugurilor și a creativității în domeniul culturii populare presupune studierea fenomenului etnografic actual ținând cont

*Cristina Niculescu, Stoenеști, județul Vâlcea,
detaliu maramă de borangic țesută în război*

Cristina Niculescu, Stoenestji, județul Vâlcea, la războiul de țesut

de imperativele societății moderne, cu scopul punerii în valoare a meșterilor, adică a acelor personalități recunoscute de către comunitate drept creatoare, purtătoare și transmițătoare de elemente ale unui domeniu al patrimoniului cultural imaterial. Bunurile de cultură populară sunt autentice, originale, lucrate în spiritul tradiției și pot fi îmbogățite prin modalități inedite de exprimare morfologică și estetică.

Repertoriul meșterilor și practicilor tradiționale este destinat protejării și promovării patrimoniului cultural imaterial, ce urmărește redescoperirea propriei identități și recuperarea tradiției cu forme de expresie adaptate cerințelor actuale ale comunităților rurale.

Obiectivele proiectului sunt: identificarea și înregistrarea centrelor meșteșugărești active din România actuală; documentarea și cercetarea aplicată de teren (directă, participativă), ce au în vedere monitorizarea mutațiilor privind categoriile funcționale: forma, decorul, cromatică, necesitatea producerii și folosirii bunurilor/obiectelor tradiționale în binomul util-estetic); repertorierea meșterilor activi (purtători, păstrători și creatori de patrimoniu cultural imaterial capabili să transmită modelele culturii tradiționale) și a instrumentarului specific practicării meșteșugurilor tradiționale; conservarea, promovarea și salvagardarea meșteșugurilor; elaborarea de studii științifice de specialitate; educație și formare culturală; încurajarea transmiterii noilor generații a valorilor tradiționale prin revitalizarea interesului, cunoștințelor și aptitudinilor practicării meșteșugurilor tradiționale.

Instrumentele de lucru ale cercetării de teren aplicate constau în permanenta actualizarea a datelor și în completarea unui sistem de documentare coerent, dezvoltat de Institutul Național al Patrimoniului; în conceperea și aplicarea unui *chestionar-tip* privind evaluarea stadiului actual al meșteșugului și elaborarea unui document justificativ pentru un demers legislativ privind statutul meșterilor; în alcătuirea și completarea *fișelor de meșter-tip*, a fișelor de observație a meșteșugului, a fișelor de fotografie etc.; în realizarea de interviuri, înregistrări video și fotografii; în stocarea datelor prin repertoriere - includerea în arhivă și în baza de date online *Repertoriul meșterilor și practicilor tradiționale* în vederea conservării, promovării și salvagardării meșteșugurilor.

Zina Manesă-Burloiu, Brașov, sculptură în lemn

Vasilica Cojan, Vâlcea, port popular

Mathe și Veronica Denes, Corund, olărit

Drept urmare, identificarea, investigația în teren, repertorierea și arhivarea online devin activități complementare permanente ale obiectivelor principale ale programelor de cercetare PICT (programe distincte de *Repertoriu*). Spre exemplu, o sumă de 124 de fișe de meșter au fost completate și arhivate digital în anul 2019, în contextul realizării proiectului expozițional cofinanțat AFCN, *li și cămăși românești - tradiție și valorificare*, desfășurat în perioada aprilie- noiembrie 2019, pe baza cercetărilor de teren realizate de dr. Corina Mihăescu în județele Gorj și Vâlcea (6-14 septembrie) și județele Olt și Vâlcea (25-29 septembrie), în cadrul Sărbătorii portului popular *Hora Costumelor*, ediția a XLVIII-a, organizată de Primăria comunei Pietrari, județul **Vâlcea**, pe 17 aprilie și al Festivalului de artă populară *Lada cu zestre*, ediția a

XVI-a, organizat de Complexul Muzeal Județean Neamț, Piatra Neamț, județul Suceava, în perioada 24-26 mai - manifestări culturale la care Institutul Național al Patrimoniului a fost reprezentat de dr. Corina Mihăescu - și în contextul proiectului de cercetare etnologică *Obiceiuri de iarnă din Moldova* întreprins de către dr. Iuliana Băncescu, în județul Suceava, în perioada 27 octombrie-1 noiembrie 2019. De asemenea, 51 de fișe de meșter au fost întocmite de către drd. Anamaria Stănescu cu prilejul deplasărilor în teren dedicate târgurilor din muzee și parcuri naționale și festivalurilor din București (Târgul de Sfântul Dumitru de la Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti”, Târgul „100 de tradiții românești” și „Târgul iconarilor și al meșterilor cruceri” de la Muzeul Național al Țăranului Român, Festivalul „Toamna Bunătăților Pescărești” și cel

al „Toamnei la Ceau” din Parcul Național, Târgul „Toamna Horticolă Bucureșteană” de la Facultatea de Horticultură București etc.).

Realizarea fișelor de meșter constituie, în mod deosebit, rezultatul unor cercetări de teren pluridisciplinare și al participării la ateliere meșteșugărești proprii programului PICT de identificare, documentare, cercetare de teren și stocare a fenomenelor vii ale patrimoniului cultural imaterial, din care face parte și proiectul *Repertoriul meșterilor și practicilor tradiționale*. Un exemplu edificator este atelierul de meșteșuguri legate de sistemele tradiționale de învelire a caselor și anexelor gospodărești cu paie, șită/șindrilă și stuf coordonat de conf. dr. arh. Ștefan Bâlici, manager al Institutului Național al Patrimoniului, în perioada 3-5 decembrie 2019 având ca partener Complexul Național

Muzeul „ASTRA” Sibiu. La atelierul desfășurat în Muzeul în aer liber al civilizației tradiționale ASTRA au participat meșteri, muzeografi, restauratori, conservatori, arhitecți, etnologi și studenți ce au făcut demersuri pentru salvarea și reactivarea meșteșugurilor legate de sistemele tradiționale de acoperire a locuințelor și a anexelor și instalațiilor tradiționale. Scopul atelierului a constat interviewarea, repertorierea și observarea directă a procedurilor de lucru oferite de meșteri din județele Hunedoara, Sibiu și Maramureș - într-un cadru formal și informal - întru asigurarea transmiterii cunoștințelor și practicilor referitoare la metodele de montare, uneltele utilizate și la tehnicile de recoltare și de aplicare al materialelor specifice construirii tradiționale a învelitorilor. De asemenea, în cadrul atelierelor practice de lucru organizate de Muzeul Național al Viticulturii și Pomiculturii Golești, în perioada 28-29 noiembrie 2019, dr. Corina Mihăescu a cercetat etnologic sculptura în lemn, tâmplăria, dulgheria, șităria, grație meșterului Ion Rodoș din județul Argeș și al meșterilor Dumitru Rednic și Gheorghe Dumitru, urmașii meșterului Gheorghe Sas din județul Maramureș și olăritul - familia Ion și Maria Cristescu din județul Vâlcea.

Numeroase fișe de meșter sunt inventariate și stocate în baza de date a Structurii Patrimoniu Imaterial și Cultură Tradițională a Institutului Național al Patrimoniului, acestea fiind completate cu prilejul organizării expozițiilor naționale de promovare și valorificare a artei populare și a produselor meșteșugărești din perioada

Maria Gioancă, Vaideeni, județul Vâlcea, port popular tradițional

1992-2004 (CNCPT). Obținerea fișelor de meșter fără semnarea declarației de acord pentru utilizarea datelor cu caracter personal de către meșterii populari, la data respectivei completări, constituie o problemă, deoarece acestea nu sunt în concordanță cu reglementările legislative actuale ale Uniunii Europene. Soluția constă în reluarea interviurilor cu meșterii tradiționali activi participanți, spre exemplu, la expoziția națională *Meșteșugurile tradiționale - azi* desfășurată în București, la Sala Palatului, 26-28 noiembrie 2008. Drept urmare, o sursă corespunzătoare a fișelor de meșter o constituie practica de specialitate a masteranzilor în etnologie, antropologie culturală și folclor, coordonată de dr. Corina Mihăescu, în calitate de profesor asociat al Departamentului de Studii Culturale, Facultatea de Litere, Universitatea din București. Cercetarea etnologică de teren, realizată în perioada 12-14 mai 2018, a avut drept rezultat *Repertoriul meșterilor și practicilor tradiționale din localitățile bucovinene Vama, Frasin, Mănăstirea Humorului și Cacica - județul Suceava*, pe baza participării la *Hora Bucovinei - Târgul de meșteri populari de la Frasin-Bucșoia*, ediția a X-a, organizat de Centrul Cultural „Bucovina” Suceava, Primăria și Consiliul Local Frasin.

Repertoriul meșterilor și practicilor tradiționale din România a fost inițiat în 2017 și sub forma unei platforme online dedicate, de tip bază de date, ce reprezintă un instrument de lucru important pentru realizarea inventarului național și, implicit, a salvărilor meșteșugurilor tradiționale. Prin urmare, baza de

date online înfățișează un mediu de comunicare modern, ce permite accesul publicului la resurse informaționale destinate, până în prezent, cu precădere specialiștilor. Este structurat în două categorii: meșteșuguri artistice tradiționale și meserii, meșteșuguri, practici asociate arhitecturii tradiționale și conține pe de o parte, copii pe suport electronic ale unor bunuri și produse culturale, iar pe de altă parte, creații culturale realizate digital. Până în prezent, include copii digitale ale fișelor-tip de meșteri practicanți al unui meșteșug tradițional, ale declarației de acord de utilizare a datelor și ale instrumentelor de lucru din cadrul cercetărilor de teren. De asemenea, cuprinde o sumă de 386 de fișe de meșter transmise și introduse, o sumă de 182 de fișe de meșter realizate în 2019 și pregătite pentru introducerea în platformă și fotografii digitale și copii în format electronic ale fotografiilor documentare cu privire la meșteșuguri și portrete ale meșterilor, rea-

lizate pe peliculă de film (existente în arhiva PICT).

Repertoriul meșterilor și practicilor tradiționale din România înregistrează digital valorile culturii populare, promovează în mediul virtual, și nu numai, acele personalități recunoscute de comunitate drept creatoare și transmițătoare de elemente ale unui domeniu al patrimoniului cultural imaterial, în forma și cu mijloacele tradiționale nealterate, ce fac dovada caracterului excepțional al performării și care îndeplinesc simultan calitățile de purtător, păstrător, creator de patrimoniu imaterial și performer capabil să transmită modelele culturale tradiționale (Regulamentul de acordare a titlului de *Tezaur Uman Viu*).

Realizarea proiectului reflectă un demers științific, ce vizează cercetarea etnologică a activității meșterilor populari din România, menit să aducă în prim-plan pe aceia a căror operă și personalitate se

încadrează în diferitele genuri și specii ale artei populare și ale arhitecturii tradiționale. Astfel, *Repertoriul* nu reprezintă o simplă inventariere, ci o contribuție importantă la cunoașterea unor probleme variate și complexe, ce implică inclusiv aspectele culturii tradiționale contemporane, nu doar moștenirile culturale străvechi. Este o întreprindere dificil de realizat, dat fiind conținutul său bogat în informații selectate cu rigurozitate de cercetători, pentru a reda cât mai corect aspectele legate de valorile observate în ceea ce privește meșterii și produsele meșteșugărești în contextul realității etnologice actuale.

Pentru a ilustra cele menționate anterior este necesară o succintă expunere a procedurii de arhivare digitală a fișei de meșter-tip în *Repertoriul meșterilor și practicilor tradiționale*. Primul pas îl constituie verificarea informațiilor din fișa de meșter în baza de date digitală. Mai exact,

Dumitru Rednic și Gheorghe Dumitru, jud. Maramureș - atelier Golești, noiembrie 2019

trebuie controlat dacă fișa de meșter ce urmează a fi introdusă există sau nu în format digital, având în vedere că sunt mai mulți utilizatori autorizați (Mirela Mihăilă, Mihaela Ciorcilă și drd. Anamaria Stănescu). În caz afirmativ, dacă este necesar, informațiilor existente li se adaugă completări (o adresă de e-mail, o fotografie, specificații locale etc.). În caz negativ, se decide executarea pasului doi - generarea unei fișe de meșter digitale. Mai întâi, este selectată categoria din cele două menționate anterior. Sunt introduse numele și prenumele meșterului, județul și este selecționat meșteșugul din mai multe domenii specifice categoriei. Spre exemplu, pentru categoria *Meșteșuguri tradiționale artistice* domeniile sunt: cojocărit, crucerit, fierărit, gastronomie tradițională, icoane populare, împletituri

Ion Rodoș, județul Argeș, sculptură în lemn, tâmplărie, șitărie

din nuiele, instrumente muzicale, papură, pănuși, învelit construcții, jucării, măști tradiționale, olărit, opincărit, ouă încondeiate, podoabe, prelucrarea os, piatră, lemn, metale, piele și blană, țesut, vărărit etc. Apoi, sunt completate informațiile referitoare la datele de contact și cele biografice ale meșterului, la caracteristicile obiectelor lucrate (formă, dimensiune, funcție, ornamentică, tehnici de lucru, materiale folosite), la terminologia locală a instrumentelor de lucru, la tipologia obiectelor, la respectarea tiparului tradițional, dacă are continuatori, etc. Pasul trei îl reprezintă existența declarației meșterului cu privire la utilizarea datelor cu caracter personal, necesară pentru includerea fișei de meșter în *Repertoriul meșterilor și practicilor tradiționale*. Pasul patru implică adăugarea unei fotografii de tip portret a meșterului și cel puțin a unei fotografii de tip obiect a produselor meșteșugului. Pasul cinci indică înregistrarea cu succes a meșteșugarului în baza de date online.

Fișa de meșter online oferă informații publice și private/protejate. Vizitatorilor online le sunt destinate informații despre meșter referitoare la datele de contact ale acestuia, la zona pe care o reprezintă și tipul meșteșugului practicat. Celelalte date sunt necesare doar specialiștilor din domeniu, ce se autentifică prin cont

Ion Trinu, confecționare șită - atelier Sibiu, decembrie 2019

Mădălina Varga, studentă voluntară INP, și tâmplarul Ciprian Avram

Elena Todașcă, Poaina Stampei, jud. Suceava, ouă pictate

Gheorghe Gînea, Suhaia, jud. Teleorman, prelucrare blană

Ioana Cazac, Gura Humorului, județul Suceava, măști tradiționale

de utilizator cu parolă. Unul dintre argumente constă în posibilitatea re-editării fișei de meșter, ce trebuie operată doar prin filtrul unui cod deontologic al profesiei, și nu al unor principii subiective.

Repertoriului meșterilor și practicilor tradiționale este fundamentat pe munca în echipă, ce implică cercetare de teren și arhivare digitală. Acesta reprezintă o sinteză în format electronic la nivel național, ce conține vaste și complexe informații despre elementele tradiționale ale patrimoniului cultural imaterial. Este o operă categorială digitală actualizată periodic. *Repertoriului meșterilor și practicilor tradiționale* din România propune o meditație asupra fenomenului contemporan al culturii populare în ansamblul său și înlesnește comunicarea transeuropeană în domeniul patrimoniului cultural.

Text și foto:
Dr. Corina Mihăescu
 Cercetător științific I,
 și **Drd. Anamaria Stănescu**
 Consilier,
 Patrimoniu Imaterial și Cultură Tradițională - INP

Învelirea casei cu paie snopi - atelier Sibiu, decembrie 2019

Sesiunea anuală de comunicări științifice a Institutului Național al Patrimoniului

În zilele de 11-12 decembrie 2019, a avut loc *Sesiunea anuală de comunicări științifice a Institutului Național al Patrimoniului*, manifestare științifică la care au participat cercetători din domeniul patrimoniului din țară și din străinătate care au prezentat lucrări valoroase referitoare la problematica actuală a cercetării și conservării patrimoniului.

Secțiunea Patrimoniu imobil (moderator Irina Iamandescu) a dezvăluit aspecte interesante ale descoperirilor arheologice de ultimă oră din situri cum ar fi Noviodunum, Așezarea rurală de la Acic Suat, comuna Baia, județul Tulcea, Palatul Voievodal Curtea Veche, Cetatea Neamț, bisericile reformate din Noșlac și Sâncrai, orașul istoric Constanța, precum și omagierea personalității lui Nicolae Ghika-Budești.

Sesiunea a fost benefică în ceea ce privește împărtășirea rezultatelor și problemelor cercetărilor recente desfășurate de colegii noștri, în echipă cu cercetători de la alte institute din țară și din străinătate. Au avut loc și discuții care au accentuat actualitatea descoperirilor și interdisciplinaritatea rezultatelor obținute.

În program a fost inclusă și secțiunea dedicată patrimoniului imaterial (moderator dr. Corina Mihăescu), în care au fost incluse lucrările colegilor noștri: acad. Sabina Ispas (Institutul de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu”) - *Rolul depozitelor culturale în conservarea și prezervarea patrimoniului imaterial*; dr. Sorin Mazilescu (Universitatea din Pitești) - *Patrimoniul cultural imaterial din Argeș și prezentarea filmului etnografic „Ion și Ionuț Rodoș - artiști ai lemnului”*, Oana Neneciu (Centrul pentru Politici Durabile Ecopolis) - *Poveștile DeltaCraft: de vorbă cu meșterii*, dr. Corina Mihăescu, drd. Anamaria Stănescu (Institutul Național al Patrimoniului) - *Repertoriul meșterilor și practicilor tradiționale - principii, metode, rezultate - Aplicație de documentare și inventariere a meșterilor tradiționali* și dr. Iuliana Băncescu (Institutul Național al Patrimoniului) - *Între preformare și memoria pasivă: benzile haiducești din Moldova*.

De asemenea, ne-am bucurat de participarea meșterului lemnar Ion Rodoș, care, în cadrul unui atelier practic, ne-a dezvăluit din tainele meșteșugului prelucrării lemnului, cu

bucuriile și problemele sale.

Secțiunea a constituit, de asemenea, un prilej de dezbateri referitoare la patrimoniul imaterial, punându-se în discuție probleme actuale ale conservării și transmiterii acestuia, precum și ale folosirii tehnicilor moderne în scopul stocării datelor și al punerii acestora la dispoziția publicului interesat, precum și a specialiștilor.

A doua zi, lucrările s-au desfășurat la Sala de conferințe a Muzeului Municipiului București, Palatul Suțu. Prima temă pusă în dezbateri a fost *Patrimoniul digital: nevoi, probleme și tehnici*. În lucrările prezentate s-a făcut referire la noul statut al instituțiilor de memorie în contextul implementării noii Directive privind dreptul de autor pe piața unică digitală, digitizarea 3D a patrimoniului cultural, nevoia de digitizare în cadrul unei platforme pluridisciplinare complexe de cercetare integrativă și sistematică a identităților și patrimoniului cultural tangibil și intangibil din România, limite și riscuri ale metodelor de digitizare 3D, utilizarea echipamentelor fotografice High-End de înaltă

rezoluție pentru digitalizarea obiectelor de patrimoniu, *E-cultura: Biblioteca digitală a României*.

În a doua parte, s-au prezentat rezultatele unor proiecte recente, cum ar fi: *E-cultura. Biblioteca Digitală a României, European Archaeology, Digitizarea Fondului Special, Back-up - Valorificarea arhivei istorice a Comisiunii Monumentelor Istorice, Harta digitală a clădirilor monument istoric din Iași - perioada Primului Război Mondial, Restauratori români. Arhitectul Nicolae Ghika-Budești (1869-1943) - 150 de ani de la naștere, Reconstrucția digitală a Muzeului Simu, Parcuri istorice 360, Proiectul arheologic Noviodunum, O vizită virtuală și interactivă în Forul lui Traian din Sarmizegetusa romană, Pantheon 3D, Pixels for Heritage, Clio High Tech și VR(eau) la Muzeu, Primul asistent virtual muzeal din România bazat pe Inteligență Artificială, Platforma ArchaeoScience#RO.*

Dincolo de bucuria reunirii întregii echipe și a principalilor colaboratori, sesiunea a făcut vizibile rezultatele cercetărilor actuale desfășurate în domeniul patrimoniului, precum și preocuparea de a le face accesibile unui public cât mai larg, prin intermediul realității virtuale, la o calitate deosebită.

Rezultatele prezentate, precum și preocupările colegilor noștri de a-și îmbunătăți permanent metodele și tehnicile de abordare a patrimoniului, pentru a-l aduce cât mai mult în actualitate, dar și pentru a-l conserva *in situ*, au delectat auditoriul pasionat de acest domeniu și au îmbogățit informațiile specialiștilor prezenți. Acest lucru ne face să

dorim perpetuarea experienței acestei manifestări științifice și să cultivăm mai mult pasiunea noastră pentru acest domeniu.

Dr. Iuliana Băncescu

Cercetător științific II,

Foto: **Rodica Dinache**

operator imagine

Patrimoniul Imaterial și Cultură Tradițională,

INP

Între performare și memoria pasivă: benzile din Moldova

Benzile, cete mai mari de performeri ai unei piese de teatru popular amplu, care presupune existența unui text mai complex, a mai multor roluri și a unui scenariu care, de cele mai multe ori, se poate desfășura numai în natură, dată fiind existența cailor pentru haiduci, precum și a unui decor natural, măcar minimal, reprezentat de pădure.

În Moldova, în prezent, am înregistrat Banda lui Novac, Banda lui Palenciuc, Banda lui Pantelimon, Banda lui Coroi, Banda lui Bujor, Banda lui Jianu, acestea două din urmă cunoscând o răspândire pe o arie teritorială mai mare și mai multe variante textuale. Benzile haiducești se practică cu deosebire în partea de Nord a Moldovei (județele Neamț, Botoșani), dar și în Bacău, Vaslui și Suceava. Ca repere avem localitățile: Bârsănești, Comănești, Dărmănești (județul Bacău), Horodniceni, Botoșana (județul Suceava), Vârfu Câmpului, Durnești, Albești (județul Botoșani), Pârtești, Trifești, Răucești, Timișești (județul Neamț), Zăpodeni, Vultureni (județul Vaslui) etc.

Modelul de text se spune că a fost preluat de la trupele de teatru ale lui Matei Mi-

llo, care au străbătut Moldova, jucând piesa Jianu, Căpitan de hoți. Iancu Jianu¹ (n. 1787 - d. 14 decembrie 1842) a fost un vestit haiduc din Oltenia, născut la Caracal. „Din descrierile timpului rezultă că era un desăvârșit mânăitor al armelor și un foarte bun călăreț. Se zicea că nu are egal în țară într-o luptă dreaptă, deși nu avea un fizic impresionant, fiind mai degrabă scund și zvelt. Era însă foarte îndemânat cu armele, îndrăzneț, energic și avea un farmec personal deosebit. Era fiul unei familii destul de înstărite de slugeri de pe domeniile boierilor din Romaniți”.²

La apogeul puterii, Iancu Jianu conducea în jur de 2000-3000 de haiduci și trei tunuri³. În unele dintre piesele pe care le-am înregistrat, haiducii apar ca luptători nu numai împotriva boierilor, ci aveau și un puternic caracter național, luptând și împotriva turcilor care exploatau țara în folos propriu, iar în altele, împotriva ciocoilor fanarioți, care jefuiau țara, pentru a se îmbogăți.

Scheletul scenariului este, în mare,

¹ Vezi Paul Barbu, *Haiducul Iancu Jianu: adevăr și legendă*, Editura Casa de Editură și Librărie „Nicolae Bălcescu”.

² https://ro.wikipedia.org/wiki/Iancu_Jianu.

³ Vezi și *Iancu Jianu, haiducul* (film din 1981, cu Adrian Pintea în rolul principal; regia: Dinu Cocea).

același: la început, se invocă întâlnirea dintre Anul vechi care este alungat de Anul Nou, acesta fiind momentul când banda începe a colinda casele, apoi, venirea haiducului, prinderea lui de către poteră, arestarea și întemnițarea acestuia, venirea amantei și a mamei sale, una dintre acestea eliberându-l în schimbul banilor care sunt dați drept mită reprezentanților puterii, respectiv, vânătorul și căpitanul, eliberarea haiducului și luarea la rost a membrilor puterii care l-au arestat, monologul membrilor puterii, în care aceștia își laudă faptele de vitejie și deznodământul, plecarea haiducilor în codru și spargerea cetei.

Pasajele dramatice se împletesc cu cele lirice, cu cântece ale haiducilor, puterii, iubitei, mamei haiducului etc., piesele fiind, în mod evident, influențate de baladele populare dedicate haiducilor. În toate aceste piese se pomenesc faptele de vitejie ale haiducilor, care iau averile de la exploatarea poporului, pentru a le împărți săracilor, oamenilor din popor, pe nedrept exploatați. În unele dintre variantele înregistrate, apare, în finalul piesei, un cioban căruia exploatarea i-au furat turma și care cere, alături, uneori, de mama haiducului și de alți haiduci sau nedreptățiți, să fie primit în ceata Jianului.

În general, piesele încearcă să restaureze atmosfera și faptele din viața haiducilor, într-o îmbinare între liric și dramatic care vine să aducă în fața spectatorilor o piesă mai deosebită, intrată în folclor pe la sfârșitul secolului al XIX-lea - începutul secolului al XX-lea. Joacă, apoi pleacă la altă casă. Joacă autonom, uneori cu muzică (o mică fanfară).

Performarea benzilor presupune existența unui număr de persoane adecvate rolurilor pe care le interpretează, talentate, cu aptitudini muzicale și cu o bună memorie, pentru a putea reține textul de mari dimensiuni al piesei, disponibile, ca timp, pentru o multitudine de repetiții. Se selectează băieți peste 16 ani și/sau oameni maturi, în general bărbați, femeile fiind prezente în ceață doar în ultimul timp. Apoi, existența unor costume, de la căciulile accesozitate cu plete ale haiducilor, până la costume populare, militare și un costum de vânător sau, mai rar, de jidan. Recuzita este alcătuită din arme de lemn sau adevărate, haiducii venind uneori călare pe cai. Decorul presupune existența pădurii, a temniței etc.

Este o impresionantă desfășurare de forțe, rar cunoscută în cultura populară românească, poate cu excepția teatrului de irozi, despre care documente de la începuturile secolului al XX⁴-lea spun că ocupau o stradă întreagă.

⁴ G. Dem. Teodorescu.

Jieni, județul Bacău

În mod evident, o astfel de piesă complexă și de mari dimensiuni pare a fi anacronică în cultura populară a secolului nostru, când puțini dintre indivizii înzestrați din comunitățile rurale își fac timp și pentru a face parte dintr-o astfel de trupă de teatru popular. Totuși, pentru a susține existența vie și transmiterea în timp a piesei, comunitățile studiate au găsit drept variantă perpetuarea acestui fel de piese cu ajutorul școlii sau într-o îngemănare dintre școală, căminul cultural și cu contribuția materială a primăriei, care asigură finanțarea costumelor și a recuzitei. Mai rar, se găsesc cete de oameni maturi, care, pe cont propriu, sau cu ajutorul instituțiilor mai sus-menționate, mai doresc să perpetueze benzile haiducești. Se preferă însă alegerea variantelor prescurtate, uneori trunchiate, eludând pasaje de text, dacă nu chiar momente ale scenariului pieselor. În ceea ce privește costumele și recuzita, ni se pare că se fac mai puține compromisuri, cel puțin latura materialistă a vremurilor actuale putând să susțină și o astfel de piesă, acolo unde aceasta se mai performează.

Se pare totuși că performarea în cadrul comunității ia o formă publică, benzile haiducești, ca și alte obiceiuri ale unor cete mai numeroase, performându-se în fața întregii comunități, la primărie, după un obicei deja îndătinat în comunitățile rurale, precum și la pensiuni sau în curțile celor mai avuți membri ai comunității, care pot susține material, singuri sau împreună cu un grup mai mare,

Jieni, județul Neamț

efortul membrilor cetei de a învăța și repeta o astfel de piesă.

Vremurile moderne au adus însă și dorința de performare spre a se face cunoscuți a membrilor cetelor de obiceiuri, după modelul vedetelor autohtone, uneori sub paravanul buinelor intenții de a conserva tradiția. Găsim, astfel, variante ale benzilor haiducești pe *You tube*, pe diferite pagini de socializare ale membrilor comunității care dispun de instrumente de înregistrare audio sau video, pe paginile unor instituții locale ca primării, școli sau biblioteci, care vor și ele să se facă cunoscute odată cu obiceiurile și tradițiile localității pe care o reprezintă.

Nu în ultimul rând, participarea la festivalurile de folclor aduce notorietate membrilor cetelor, care se fac cunoscuți, dar și suferă și oferă influență pieselor similare prezentate de alte trupe, la festival.

Toate acestea sunt semne că performarea efectivă a benzilor haiducești ia, în prezent, forme fragmentare, fiind pe cale de dispariție. Aceasta și pentru că au dispărut formele instituționalizate, de felul „Cântării României”, care obligau comunitățile să performeze aceste piese, dar și datorită lipsei de mobilizare sau existenței unui număr insuficient de indivizi talentați în comunitățile care mai conservă acest tip de teatru popular. Locul pieselor este însă luat de prezența lor în memoria pasivă a membrilor comunităților. Acest fenomen, de altfel foarte prezent în cultura populară contemporană în ceea ce privește toate obiceiurile, devine un mod (uneori singurul) de conservare a acestor piese fie de către foștii performeri, fie de către intelectualii satelor.

Majoritatea comunităților studiate dețin o monografie în care piesele sunt consemnate în scris sau au fost incluse în diferite alte tipuri de culegeri, asigurându-se și în acest fel con-

servarea lor. Unele dintre comunități au arhive multimedia instituționale sau particulare în care sunt prezente și variantele audio și cele video ale pieselor. În alte comunități, acestea sunt conservate prin postarea pe Internet.

Între performare și memoria pasivă, aceasta din urmă este mai bogată, în prezent, în privința acestui tip de teatru popular. Memoria pasivă reprezintă însă un tip de conservare de la care pot pleca și reconstituiri ale pieselor, întrucât cel puțin foștii performeri păstrează amintirea vie a scenariului, costumelor, personajelor, precum și o aură de legendă asupra acestor piese, care le încântau tinerețile. Dar, în cazul benzilor haiducești, dorința de reînnoire a tradiției este aproape inexistentă, din cauzele mai sus-menționate.

Ceea ce am reușit noi să facem este numai surprinderea stadiului actual de evoluție a acestor piese, așa cum sunt performate și/sau cum se conservă în memoria pasivă a comunității. Evoluția lor în viitor rămâne sub semnul hazardului și al puterii și disponibilității comunității de a mai performa, de a mai transmite și de a mai memora textele.

Banda lui Pantelimon (Timișești, județul Neamț)¹

Foaie verde de cireș,
Într-o zi, la Răucești,
În anul 1880,
Ianuarie 20,
S-a născut un pui de om
Cu numele de Toader Pantelimon.
Când crescui mai mare,
Făcu două clase primare.
Tot aici, din viață, se afla
Că greu era altădată în țara mea.
Că toată vara muncesc
Pe ogorul boieresc.
Ce muncesc de azi, de ieri,
Era-n hambare, la boieri.
Cât muncesc într-o vară,
Ne iau boierii-ntr-o seară.
Foaie verde iasomie,
Pantelimon pleacă-n haiducie.
Cu toți, voinici de-ai lui,
Voinici la coarnele plugului,
Umblă cu gloanțele-n bețe
Și căciulile pe-o ureche.
Foaie verde salbă moale,
Peste deal, în cea vale,
Se plimbă Pantelimon călare.
De poteră habar n-are.
Prin codri umblând
Și cu voinicii vorbind,
Ca să facă vreo două parale,
Să le dea la surioare
Și la copii, de mâncare.
Foaie verde măr domnesc,

¹ Informator: Ion Albu, meșter popular de măști de Anul Nou, Timișești, județul Neamț.

Pe boieri îi izgonesc
De pe pământ românesc.
Să nu mai fie moșie,
Să nu mai fie boierie.
Cântă haiducii: Foaie verde, foi de nuc,
De când nu mai sunt haiduc,
Foaie verde de gutui,
Să-mi ia armele din cui,
Pușca, de sub căpătâi,
Să iau creasta munților,
Pe drumul haiducilor.
Să strige tot mai tare,
Să se-audă-n depărtare.
Să vină haiducii mei,
Să plecăm în haiducie,
Viața noastră tot revie.
(apare căpitanul și zice către potera ce era în scenă)
Bun ajuns la voi, creștini,
Frați de-ai noștri, moldoveni!
Ce se-aude? Ce-i pe-aici?
N-ați dat încă de haiduci?
Jandarm: Înălțate, luminate,
Cu puteri nemăsurate,
Noi toți am umblat
Și nimica n-am aflat.
Soldat: Cu cinstire și onoare,
Noi vă respectăm.
Și cu fruntea plecată,
Raportul vi-l dăm.
Vânător: Oștean din toată țara,
Am umblat pe la hotare,
Căutând pe Pantelimon,
Pe voinicul moldovean.
L-am căutat în sus și-n jos,
Fără niciun folos.
L-am căutat din deal în vale,

N-am dat de urmele sale.
Jandarm: Luminate căpitan,
Moldova-i în zbucium mare.
Pe acest păgân, Pantelimon,
Nu-l prinde niciun oștean.
Căpitan: Ce-i ascuns așa de bine,
De nu poată să-l prindă nime.
Și-l aduceți pe Pantelimon la mine!
Soldat: Luminate căpitan,
Am prins pe tatăl lui Pantelimon.
Noi l-am prins din întâmplare.
L-am bătut, l-am anchetat,
De fecior l-am întrebat,
Pe spinare l-am crestat,
Dar nimica n-am aflat.
Căpitan: Să trăiești, soldatul meu!
Fapta ta mă fericește.
Căpitanul te răsplătește.
Ține punga asta-n dar,
De la marele căpitan.
(către toți): Ascultă, nemernice,
Ce am să-ți spun,
Ca la un om blând și bun.
Noi te eliberăm
Și domn te facem.
Să-mi spui unde-i feciorul tău,
Hoț îngrozitor!
Să-mi spui pe unde trăiește,
Pe unde hoțește,
Ce pistoale are,
Care-i dă de mâncare.
Tatăl lui Pantelimon: Măi, căpitane viteaz,
Cum crezi c-aș putea
Pe feciorul meu a-l da?
Nu-mi trebuie boierie,
Că nu-s neam de boier,
Ci om de jos, de țară,

Cu viața amară,
Nu-l vând pentru bani,
La voi, între dușmani.

Căpitanul: Bătrâne, bătrâne!

Și tu ești dușman?

Pentru așa cuvinte

De om fără minte

Chiar astăzi după-masă

Vei fi atârnat

De-un stejar înalt.

Către soldat: Ia-l pe acest mișel

Și ai grijă tu de el.

Către ceilalți: Voi, din nou plecați,

Prin pădure să umblați,

Prin peșteri adânci,

Pe vârfuri de munți,

Aici să mi-l aduci.

Tatăl lui Pantelimon: Unde ești tu, scumpul
meu fecior?

Vino de mă scoate,

Lanțul rău mă strânge,

Osul mi se frânge,

Viața mi se stânge.

Apare **Pantelimon:** Aoleu, tată, ce întâmpla-
re!

C-ai căzut în legătoare,

Legat de acest hoț,

Hoț fanariot!

Către căpitan: Voi de-aicia nu veți ieși,

Că slobod îndat-un foc.

Către haiduc: Aveți grijă, măi băieți,

De-acești câini nechibzuiți!

Aoleu, voinice

Și-ai codrului voinici!

Împrejur navală dați

Și pe toți îi dezlegați!

(tatăl lui Pantelimon e dezlegat)

Tatăl lui Pantelimon: De-acum, voi, fanarioți,

Neam adevărat de hoți,

Liftă lacomă și rea,

Stați la judecata mea!

Pentru că ne-ați pedepsit

Și cu biciul ne-ați lovit

Și în lanțuri ne-ați legat,

La moarte ne-ați condamnat.

Pantelimon: Nu vă temeți, frații mei,

De când sunteți ca niște zmei.

Dă-te la o parte,

Ca să iau fiori de moarte.

De la noi ei vor primi

Tocmai ce s-ar cuveni.

Numai gloanțe haiducești

Și măciuci moldovenești.

Alelei, dușmani, dușmani!

Voi ne-ați lăsat până mâine.

Să-mi aduc oștirea toată,

Sus, în creangă, să vă vad!

Către tată: Tu, ascultă, tată,

Spre Moldova toată

Să plecați îndată

Cu haiducii mei

Și pe unde vei găsi

Liftă de boieri spurcați,

Să mi-i dezbrăcați,

Banii să-i luați,

La săraci să-i dați.

Tatăl lui Pantelimon: Bine, fiule, plecăm,

Prin Moldova să umblăm,

Pe săraci să-i ajutăm,

Pe cei răi să-i judecăm

Iar tu, urcă-te pe vârf de munți,

Fă dreptate la cei mulți.

(Pantelimon se retrage într-o colibă)

Grijă, tată, nu-mi purta.

Grijă ai de dumneata!

(apare un cioban cântând din fluier):

Ce-i cu tine aicia?

Nu cumva ești vreun spion,

Vreun pui de cățea?

Ciobanul: Eu sunt cioban de pe Hălăuca

Și mi-au luat boierii turma

Stând așa, proptit în bâță

Și cu viața amărâtă

Mi-a venit un gând grozav,

Să mă fac voinic și brav.

Să mă las de ciobănie

Și să trec la haiducie.

Pantelimon: Dar vreau să mi te-ncredințezi

Și c-un cântec să-mi probezi,

Să-mi aducă numai noroc.

(ciobanul începe să cânte din fluier)

E-he-hei! Frate Pantelimoane!

Te căutam de multă vreme.

De vreun an mă tot gândesc

Cum să fac să te-ntâlnesc,

Două vorbe să vorbesc.

Potera te va urmări

Și în beci te va vâri.

(vine căpitanul, se retrage)

Căpitanul: Aoleu, iată că vine

Ajutor și pentru mine.

Oastea mi s-arată

Și-mi cuprinde pădurea toată.

Cum de-n lanțuri m-ai legat

Și-un căpitan l-ai judecat?

Pantelimon: O-ho! Dușman norocos!

Se întorc toate pe dos.

Voinicii mei sunt plecați,

Că așa, praf mi te fac.

Căpitanul: Stai cuminte, Pantelimoane,

Că de tine nu-mi este teamă.

Vără paloșul în teacă
 Și-naintea mea te pleacă.
 Uite-te și tu-napoi,
 Vine oastea mea, puhoi.
 Voi, ostași voinici,
 Legați-l pe Pantelimon aici!
(îl prinde pe Pantelimon și-l leagă)

Unde este pușca oare?
 Vino, tată-n graba mare
 Și îmi dă ajutoare.
 Că fiul tău dorit
 E tare chinuit.
 E-nchis. Mă frâng. Ea mă strânge,
 Viața mi se frânge.

Căpitan: Pân-aicia, dușmane!
 Totul s-a sfârșit!

Cu acest pistol vei fi nimic.

Către vânător: lat-un jandarm și vânător,
 Să aveți grijă de acest Toader Pantelimon.
(apare tatăl lui Pantelimon)

Aoleu, păgâne răi,
 Unde este-al meu fecior?

În temniță l-ați legat,
 Ca să fie judecat

Și de șerpi mâncat?

Apar doi haiduci: Alelei, măi, neam hain,
 Cum vă abateți din senin,
 Câte șaptezeci pe-un om,
 Ca și ciorile pe-un pom?

Tatăl lui Pantelimon: Fiul meu este viu.
 Și el va trăi

Și din temniță va ieși.

Ciobanul: Iată că l-am legat

Și în temniță l-am băgat.

Haiduc: Dar tu cine ești?

În brațe pe cine porți

Și ce cauți printre hoți?

Cioban: Eu sunt un cioban calic

Și sub soare n-am nimic

Decât bâta ciobănească

Și-un fluier, pentru doineală,

Să mai treacă de-amărală.

Haiduc: Stai aicia, lângă noi

Și te fac haiduc de soi.

Căpitan: Ne predăm, ne-nngenunchem

Și de iertare ne rugăm.

Haiduc: Stați așa îngenuncheați, plecați,

Nu cumva să vă mișcați.

Haiduc 2: Hai un cântec să cântăm,

Pe Pantelimon să-l scăpăm!

Haiduc 3: Zi-i, ciobane, din fluier,

Ca să ne-audă toată Moldova,

Că l-am scăpat pe al nostru căpitan

De un crunt dușman.

(ciobanul cântă din fluier o melodie)

Pantelimon: Ah! Ce greu a fost,

Parc-ar fi o zi de post.

Alelei, voinicii mei,

Neam de moldoveni tari,

Furioși, năvală dați

Și potera o dezmembrați.

Haiduc 1: Lasă-l, Tudore, în pace!

Nu-l vezi pe căpitan cum tace?

Înfrânt și dezarmat

Și la pământ legat.

Haiduc 2: Toate armele-s luate

Și în codru aruncate.

Căpitan: Pantelimoane, știu prea bine,

Că numai voinici ca tine

Pot să scape cu bine.

Viața lor din nou să treacă,

Ca să fie sărbătoare,

În așa întâmplare.

Vânător: Dă-ne, măi, Pantelimoane, iertare.

Hai aicia, la răscruce,

Să ne facem frați de cruce,

Pentru bine să luptăm,

Pe săraci să-i ajutăm.

Soldat: Hai, haiduci cu plete-n vânt,

Doar vedeți cine sunt.

Sunt un biet soldat,

De haine să mă dezbrac

Și în haine de țaran să mă-mbrac.

Fiindcă ne-ați iertat

Și frumos cuvânt ne-ați dat,

Haideți un cântec să cântăm,

Frăția s-o legăm

Cântă o colindă.

Banda lui Bujor (Răucești, județul Neamț)²

Iată, Anul Nou s-a apropiat,

Din ceruri, vă vine-mpodobit,

Ca un îngerăș, ca un împărat,

De Dumnezeu cel sfânt și binecuvântat.

Anul Nou: Ah! Ce grozav am obosit,

De când vin spre-acest pământ,

Căci Dumnezeu din cer m-a trimesc

Cu Anul Vechi să mă-ntâlnesc

Și cu dânsul să vorbesc.

Bună seara, veterane!

Anul Vechi: Bun întâlniș, căpitane!

Anul Nou: Tu ești Ștefan sau Mihai,

Glorios trecând la rai?

Sau ești vreun apărător

Al acestui scump popor?

Spune-n grabă cine ești,

² Informatori: Cozma Vasile, 58 ani, liceul, tehnician mecanic și Craiu Ion (Albu) n. 1939, 4 clase, muncitor forestier, Răucești, județul Neamț.

Cu ce nume te numești,
Căci, pe loc, te nimicesc.

Anul Vechi: Eu sunt Anul Vechi, trecut,
Părul, barba s-a-nălbit,
Nasul mi s-a ascuțit,
Pentru-acest popor iubit.

Dar tu, tânăr, tinerețe,
Ramuri de-a lui moșu' bătrânețe,
Prea mare-ndrăzneală ți-ai luat

Și pe moșu' l-ai certat,
Om de stat așa-nsemnat.

Anul Nou: Ce moșneag așa-ndrăzneț?!
Ce ai să mă cercetezi?

Căci, pe loc, te nimicesc.
Eu sunt Anul Nou.

Anul Vechi: Eu sunt Anul Vechi!

-Anul Nou și Anul Vechi,
Voi, decât să vă certați,
Mai bine-un cântec să cântați.

Cântec: Ș-am zâs verde doi bujori,

Ș-am zâs verde doi bujori,
Când plecai din cer, din nori,
Când plecai din cer, din nori,

Văzui colo, la izvor,
Cum s-alină dor cu dor.

Și să vezi fetițele
Cum ciocnesc cofițele

Și sărut gurițele
(vine Bujor)

Dar noi cântăm și veselim
Și de scumpul Bujor nimic nu știm.

I-auzi cornu-n depărtare.
N-o fi scumpul Bujor oare?

Tu-ru-tu-tu!

Bujor: Eu mă plimbu pe poteci
Însoțit de-ai mei haiduci.

Ei au arme, ca și mine

Și sunt tovarăși cu mine.

Am supt lapte de la maica,

Lapte dulce, strămoșesc.

Sunt voinic, mă lupt cu șapte

Și am sânge haiducesc, măi.

- Bun ajuns la voi, voinici,

Și ai codrului haiduci!

Cui voi codrul ați lăsat

Și-n oraș ați intrat?

Voi, pe drum când ați venit,

Nimic n-ați întâlnit?

N-ați întâlnit niște lifte păgâne,

Să vă ia pâinea din mâini?

- N-am întâlnit, dragă căpitane,

Că, dacă-i întâlneam,

Pe toți îi nimiceam.

Cu-aceste arme ruginite,

Pentru peptul lor gătite

Și-acest pumnal îngrozitor,

Tot ca pentru pieptul lor.

Bravo, bravo, pui de lei,

Haiducii, voinicii mei.

Cu haiduci cum sunteți voi,

I-om distruge pe ciocoi

Și-om scăpa de sărăcie

Și de crunta iobăgie,

De necaz și de ocară,

Să fim noi stăpâni în țară.

Și chiar bani de nu avem,

Noi tot veseli suntem.

Și de veseli ce suntem,

Hai un cântec să cântăm!

Cântec: Ș-am zâs verde rug de mure,

Ș-am zâs verde rug de mure,

Lung e drumul prin pădure.

Lung e drumul și bătut,

Drum bătut de cinci haiduci,

Cinci haiduci cu flinte lungi.

Cu ei în codri când intram,

Pârjol prin boieri făceam.

Boierii dac-au văzut,

Mii de poteri și-au făcut

Și-au plecat la haiducit.

(*intră potera*)

Haiduc: Dar lasă vorba, căpitane,

Și uită-te-n spatele tale,

Căci potera-n gazdă ne-a aflat

Și de urma noastră-a dat.

Bujor: N-aveți teamă voi, voinici,

Cât o fi să fim haiduci,

Cu pistoale și cu puști,

Că oricine va veni,

Noi de-aici tot vom ieși.

Potera: Voi de-aici nu veți ieși

Pân' ce-al nostru căpitan nu va veni

Că el ne-a trimis pe noi,

Să vă arestăm pe voi.

Iară voi, aici să stați

Și pe el să-l așteptați.

Bujor: Bine, bă! Vie și-al vostru căpitan,

Că doar n-o fi marele Bogdan.

Chiar marele Bogdan de-o fi,

Noi de-aici tot vom ieși.

Potera: Voi de-aici nu veți ieși

Pân' ce-al nostru căpitan nu va veni!

Cântec: Iată, căpitanul, vine înarmat,

Prinde pe Bujoru-ntre haiduci intrat.

Potera: Măi, voinice înarmat,

Tu pe-aici cum ai intrat?

Între-aceștia te-ai oprit

Și te-ai pus la tâlhărit.

Spune-ndată cine ești,

Cu ce nume te numești,

Căci, pe loc, te nimicesc.

Bujor: Eu sunt Bujoru-ngrozitoru',
Care-n lume bag floru'.
Eu și cu ai mei haiduci
Omor greci și venetici.
Bunăoară, n-ai să crezi,
Hai în codrii mari, să vezi
Că unde-s tufele mai mari,
Zac în sânge boieri mari,
Iară unde sunt mai mici,
Stau pitiți ai mei haiduci.
Ăștia, ăștia sunt haiducii mei,
Care bagă groaza-n voi.
La un mic semnal dat,
Vei fi înconjurat.

Potera: Pentru vorbele ce mi le-ai dat,
Meriți să fii arestat.
Iară voi sunteți arestați.
Armele să le predați.

Altul din poteră: Pleacă-ți capul, Bujorele,
Să te leg în lănturile.
Iar voi sunteți arestați,
Armele să le predați.

Bujor: Bine, bă! Închinăm noi armele noastre
În fața fețelor voastre.
Dar o să vă dați voi socoteală
Că ne arestați
Fără să fim vinovați.

Potera: Apleacă capul, Bujorele,
Să te bag în lănturile.

Bujor: Eu mă duc, codrul rămâne,
Lai-la-lai-lai-la-la-la-la,
Plâng haiducii după mine
Lai-lai-lai-lai-lai-lai!
După min' nu plângă nime,
Lai-la-lai-lai-la-la-la-la,
Că n-am făcut niciun bine
Lai-lai-lai-lai-lai-lai!

Dac-oi fi făcut vreun rău
Lai-la-lai-lai-la-la-la-la,
Mândră, mi l-oi trage eu
Lai-lai-lai-lai-lai-lai!
Ș-am supt lapte de la mama,
Lapte dulce, strămoșesc.
Sunt voinic, mă lupt cu șapte
Și am sânge haiducesc.
Ah, maică, scumpă maică,
Fiul tău dorit,
Vino, scumpă maică,
De-l vezi chinuit.
Lanțurile-s grele
La mânuța mea.
Lacătul e mare
Și nu-l pot sfărma.
Lanțurile-s grele,
Grele și feroase,
Lacătul e mare. (...)
De-aș trăi să-mi sap mormântul
Într-un câmp cu flori,
Pe unde bravi de-ai mei haiduci
Trec de mii de ori.
Pe unde bravi de-ai mei haiduci
Trec de mii de ori.
Și stejaru-și mână frunza
Până sus, la nori.
Și stejaru-și mână frunza
Până sus, la nori.
Vine, vine, uite-o că vine,
Vine, vine amanta sa.
Ieșiți afară, ieșiți cu toții,
Ieșiți afară de o priviți.
Ieșiți afară, ieșiți cu toții,
Ieșiți afară de o priviți.
Alt cântec: Vino, vino, Viorica mea,
Vino, vino, nu mă uita.

Cărare-i plină de vioarele
Și ochișori de păsărele.
Vino, mândro, printre brazi,
Nu ai teamă c-ai să cazii.
Vino și mă vezi legat
Și în temniță băgat.
Alt cântec: Ș-am zâs verde rozmarin
Măi, dorule, măi!
Am iubit un trandafir
Măi, dorule, măi!
Măi, dorule, măi!
Dușmanii l-au pus la chin,
Măi, dorule, măi!
Dușmanii l-au pus la chin
Măi, dorule, măi!
Măi, dorule, măi!
La amar și la suspin
Măi, dorule, măi!
La amar și la mult chin
Măi, dorule, măi!
Fata: Aici e puiul care-l cat,
Să-i dau banii, ca să-l scap.
Ține-ți banii chiar acum
Și deschide-al vostru drum.
Bujor: Măi Codrene, fătul meu,
Trei vorbe am să-ți spun eu.
Eu de nu intru-n pământ,
Iar tu, cu zile rămânând,
Să-ți aduni haiducii și să lupți mereu,
Precum am luptat și eu.
Codreanul: Ah! Căpitane, căpitane!
Vorbele tale mă ajung o mare jale.
Cum îmi spui tu să adun haiducii
Și să lupt mereu,
Precum ai luptat și tu?
Dar tu nu știi că, de când ești la-nchi-
soare,

Mândra ți-o venit cu banii?

Ține banii chiar acum,

Să pornim al nostru drum.

Bujor: Mulțumesc, frate, frățește!

Văd că ești om de a ține cu mine.

Măi, voinice înarmat,

Ce să-ți dau să fiu scăpat

Și din lanțuri dezlegat?

Să-ți dau o pungă cu poli mulți,

Să-mi dai drumul iar, în munți?

Sau să-ți dau moșia mea,

Să te plimbi tu pe ea?

Vânătorul: I-auzi, dom'le căpitan!

Acest Bujor îngrozitor

Cică-ar da o pungă mare cu poli

Să fie scăpat

Și din lanțuri dezlegat.

Căpitanul: Ia-o, frate vânător,

S-avem bani de iernat, de vărat

Și-n câșlegi, de însurat.

Bă, voinice vânător,

la banii de la Bujor!

-Ține banii chiar acum

Și să deschid-al vostru drum!

Aoleu, voinicii mei!

Falnici puișori de zmei!

Luați armele în mâini

Și pe ele fiți stăpâni!

Măi, voinice înarmat,

Cu ce drept m-ai arestat

Și în lanțuri m-ai băgat?

Că până eu bani mulți nu ți-am dat,

Tu libertate nu mi-ai dat.

Acum spune și tu cine ești

Și cu ce nume te numești.

Căpitanul: Eu sunt căpitan al României,

Ce, pe timp de bătălie,

Scumpă țara mea

Cu drag voi apăra.

- Dar tu, mă, cu flinta-n spate,

Dracul te-a-mpins la păcate,

Să-l prinzi pe neica Bujor?

Căci eu, în codru când te-am întâlnit,

Mi-ai spus că ești un biet vânător.

Vânătorul: Eu sunt vânător de frunte,

Arma și sabia este viața mea.

Atât de multe zile

Și multe zile scumpe,

Eu, cu drag, le voi purta.

Viclenia și vânzarea,

Vezi Bujor cum ne-a-nșelat?

Noi murim de întristare,

El în codru a plecat.

I-ha! Tra-la-la,

C-a scăpat Bujoru', da!

I-ha! Tra-la-la

C-a scăpat Bujoru', da!

Vai de cei de prin oraș,

Tremurând în pieptul lor,

C-a scăpat, c-a scăpat

Voinicul Bujor.

C-a scăpat, c-a scăpat

Voinicul Bujor.

(vine jidanul cu o costumație haotică)

Jidanul: Hop! Hop! Hop!

Hop! Hop! Hop!

Colo-n vale, la hârtop,

Paște-o găscă și-un boboc.

Bobocul fără izmene

Și sturza fără pene.

- Măi jidane, ce-i cu tine?!

Adu banii-ncoa, la mine.

Vai de mine și de mine!

Da' eu n-am niciun ban la mine.

- Băi, jupâne, nu te face!

Dă banii la mine-ncoa!

- Da' credeți c-o mai rămas?

Poftim geanta și catați!

Băi, pe unde ai fost tu în viața asta?

Jidan: Păi, am fost pe la Oglinzi...

Am fost pe la Bledea,

Am fost pe la Târgu Neamț.

- Bă, da-n Rusia ai fost?

- Nuuu...

- Cum se zice la un copac acolo?

- Tam.

- Da' la doi?

- Tam-tam!

- Da' la o pădure-ntreagă?

- Tam-taram-taram-taram!

Rămas bun de la noi

Și vă lăsăm în pace,

Pace, sănătate,

Dar vă și rugăm

De v-am greșit ceva,

Vă rog să ne iertați.

Primiți cu bucurie

Tot ce v-am cântat.

La anu' și la mulți ani!

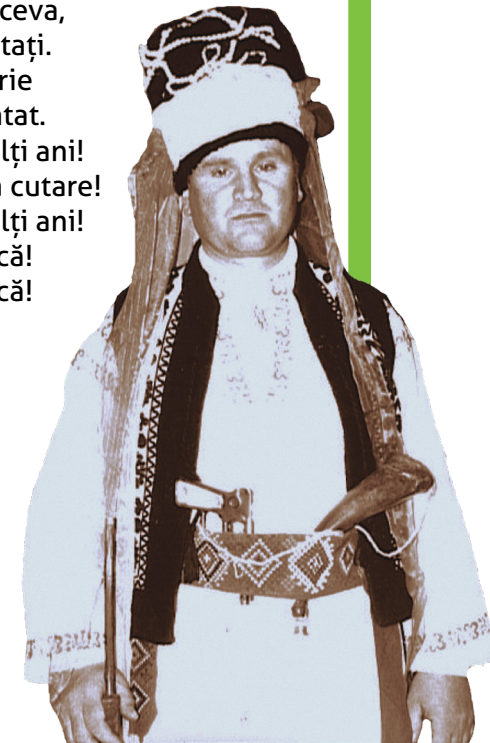
Trăiască familia cutare!

La anu' și la mulți ani!

Mulți ani trăiască!

Mulți ani trăiască!

La mulți ani!

Banda lui Coroi (Dofteana, județul Bacău)
(Fragment)

Iată, Anul Nou s-a apropiat.
Din ceruri, vă vine-mpodobit,
Anul Nou ce l-ați dorit,
An cu bucurie.
Primiți, ascultători!
Asta e chemarea noastră.
La noi a sosit
Și-odată cu Sfânt' Vasile
La noi a venit.
Șa, la, la, la,
Tra, la, la, la, la, la, la.
Saltă, saltă, Românie,
Poartă Crișule-ndurări.
Brațul care-apasă codrii
'Podobit și e plin cu flori
Brațul care-apasă codrii
'Podobit și e plin cu flori
Hai cu toți, într-o unire,
Să strigăm Sfântul Vasile,
Cu mănunchi de busuioc,
Să vă dea Domnul noroc.
Cu mănunchi de mintă creață,
Să vă dea Domnul Viață.
Iată căpitanul,
Vine înarmat.
Prinde pe Coroiul
Și mi-l dă legat
Iată căpitanul,
Vine înarmat.
Prinde pe Coroiul
Și mi-l dă legat.
Bună vreme, căpitane!
Spune-n grabă cine ești,
Cu ce nume te numești,

Că-n furia ce mă găsești,
Aici, pe loc, te nimicesc.
Eu sunt căpitanul României
Care, pe câmp de bătălie,
Am luptat cu vitejie.
Cu-această pușcă-pușcușoară,
Scumpa mea surioară.
- Dacă nu te-ncredințezi,
Am și-un cântec, să-ți probez.
- Probează!

Bujor (Asău, județul Bacău)

Personaje: Bujor și haiducul rătăcit care-l caută pe Bujor să unească cetele, ca să fie mai puternici. Exact atunci îl prinde potera. Bujor are o baladă, un fel de cântec de jale, al lui.

Foaie verde măr rotat,
Doamne, rău m-ai blestemat.
De când satul mi-am lăsat,
Cu codrii m-am cununat.
De dușmani s-înconjurat,
Moarte toți câți mi-au jurat.
Preț au pus pe capul meu,
Ocna m-așteaptă mereu.
Și iar verde fir negară,
Greu și-amar la noi în țară,
De când lifta cea păgână
Ne-a cotropit țara română.
La harem, păgânule,
Tu mi-ai dus surorile.
La harem din Bosfor
Sunt surori de-a lui Bujor,
Furate de două luni
De o ceată de păgâni;

Furate de două luni,
De o ceată de păgâni.
Păi, de-ar da Domnul să răzbesc
La acel harem turcesc,
Birul ca să li-l plătesc
Cu pistolul haiducesc.
Cum le-or veni lor atunci,
Cu gloanțe de la haiduci?
Cum le-o veni mai ușor,
Cu gloanțe de-a lui Bujor?
- Da, bun sosit la voi, haiduci,
Cu pistoale și cu puști.
Da' cum voi codru' ați lăsat
Și în sat voi ați intrat?
Da' în sat când ați intrat
Vreo poteră n-ați văzut?
Vreun ciocoi n-ați întâlnit?
- N-am văzut măi, fratele meu, Bujor.
Că, dacă vedeam,
De petrecanie le făceam.
- N-aveți teamă, frați haiduci,
Cât voi fi și eu pe-aici,
Cu pistoale și cu puști,
Multe cete voi zdrobi,
Pe dușmani voi nimici.
- Dar lasă vorba, căpitane,
Și uită-te la spatele tale.
Că potera ne urmărește
Și ne-o prinde fără veste.
- Măi, voinice înarmat
Și la brâu cu paloș lat,
Tu pe unde ai umblat,
Groază-n boieri mi-ai băgat.
Liniște nu mai avem
Și în veci te căutăm.
Avem act de la domnie,
Cu pecetea-mpărăției,

Că pe tine și-ai tăi hoți
Să vă arestăm pe toți.
Dar spune-mi iute cine ești,
Cu ce nume te numești,
Că-n furia ce mă săsesc,
Aici, pe loc, te nimicesc
Cu-această sabie-săbioară,
Preaiubită surioară.
- Eu sunt Bujor îngrozitor,
Care prăd și fac omor.
Bunăoară, de nu crezi,
Mergi prin codri și-ai să vezi.
Unde-s tufele mai mari
Zac ai voștri generali.
Unde-s tufele mai mici,
Stau pitiți ai mei haiduci
Și-i pândește pe ciocoi,
De piele să mi-i jupoi.
Ăștia sunt haiducii mei,
Care toarnă gloanțe-n voi.
- La răspunsul ce mi-ai dat
Meriți să fii arestat
Și la fapta ce-ai comis
Meriți să fii închis
Și păzit de-al meu vânător,
Pentru pradă și omor.
- Cum, bre?! La prima-ntâlneală
Vrei să mă pui la opreală?
Ai puțină-ngăduială,
Că-n furia ce mă găsesc,
Aici, pe loc, te nimicesc.
Cu-această flintă ruginită,
Pentru capul tău gătită.
- Sări, măi, fratele meu vânător!
Când îl văd pe-acest Bujor îngrozitor,
Mă mână la moarte
Și groaza m-apucă, frate!

Când îl văd pe-acest Bujor îngrozitor,
Pe loc îmi vine să-l omor.
- Măi, voinice, nu-ndrăzni
Pe căpitan a-l omori,
Că sunt falnic vânător
Și te-mpușc foarte ușor.
Armele de nu le predați,
De poteră sunteți înconjurați.
- Dac-ați prins voi pe Bujor,
Pe Codrean și Roșior,
Pe Pandel și pe Botfor,
Și pe fratele Roșior,
Iată, închinăm ale noastre arme haiducești
Înainte fețelor voastre boierești.
Dar să știți un lucru:
Chiar în ocne de voi rămânea,
De banda haiducilor nu veți scăpa.
Și chiar în ocne de voi putrezi,
De banda haiducească urmăriți veți fi.
- Maică, scumpă maică,
Fiul tău dorit
Vino, dragă, scumpă maică,
De-l vezi chinuit!
Vino, dragă, scumpă maică,
De-l vezi chinuit!
Păsărică, fie-ți milă,
Fugi la maica-n zbor.
Spune-i, dragă pășărică,
Soarta lui Bujor,
Spune-i, dragă pășărică,
Soarta lui Bujor.
- Drag copil, sunt a ta mamă.
Tu ești fiul meu.
Te-am purtat prin sate-n brațe,
Lângă sânul meu.
Decât te-aș vedea acuma
Astfel ferecat,

Mai bine-ntr-o mânăstire
Să fii încuiat.
Să citești numai cărți sfinte,
Să faci rugăciuni,
Dumnezeu ca să ne scape
Țara de păgâni.
Dar bună ziua, copilași,
Dragii mamei feciorași,
Dar pe voi cine v-a arestat
Și în temniță v-a băgat?
- Uite, maică, acest câine gulerat,
Având cuget necurat
Pe Bujor l-a arestat
Și în temniță l-a băgat.
- Hei, măi, câine gulerat,
Cum de tu ai cutezat
Pe Bujor de l-ai legat?
Dar lasă, mamă,
Că moartea pe toți ne cheamă.
Și-or să vadă ei că nu-i ușor
Ca să-l aresteze pe Bujor.
- Nu mai plânge, maica mea,
Că, de-aici de voi scăpa,
Doar un lucru te-aș ruga,
Dacă ții la viața mea.
Păi, pân-o crește-acel mahor,
Să-mi dai voie să mă-nsor
C-o fată din lumea mare
Numită spânzurătoare.
Hăi și la nuntă mi-or cânta
Popi și dascăli câți or vrea.
Corbii cei croncănitori
Or să-mi fie pețitori.
Ciorile să-mi fie nune,
Vulturii să mă cunune.
Ciorile să-mi fie nune,
Vulturii să mă cunune.

Ai, surioară-căprioară,
 Roade poala codrului!
 Roade poala codrului,
 Să văd raza soarelui.
 Ai, căci prea mult m-am săturat
 De când stau în lanț legat.
 Barba-mi bate brațele
 Și părul călcâiele.
 Hăi, genele, sprâncenele
 Și mustața, umerile.
 Genele, sprâncenele
 Și mustața, umerile.
 - Păi, foaie verde bob-năut,
 Păi, eu haiduc de m-am făcut
 Nu m-am făcut că am vrut,
 Păi, m-am făcut că n-am avut.
 Păi, fata care m-a iubit
 M-a lăsat, m-a părăsit
 Și eu, de mă văz ne-nsoțit,
 Am plecat la haiducit,
 Hăi, pe Valea Asăului,
 În Munții Tarcăului.
 Pe Valea Asăului,
 În Munții Tarcăului.
 Pe crenguța bradului
 Țipă puiul corbului.
 - Ce ți-e, pui de corbuleț,
 Negru și la pene creț?
 Ori ți-e foame, ori ți-e sete,
 Ori ți-e dor de codru' verde?
 Ori ți-e foame, ori ți-e sete,
 Ori ți-e dor de codru' verde?
 - Păi, nici mi-e foame, nici mi-e sete,
 Ci mi-e dor de codru' verde.
 Să mănânc foi de stejar,
 Să beau sânge de tâlhar.
 Păi, să mănânc faguri de roi,

Să beau sânge de ciocoi.
 Păi, foaie verde mărdomnesc,
 Stau pe loc și mă gândesc
 Pe ce cale să pornesc,
 Frați de-ai mei să mai gădesc.
 Păi, să pornesc pe plai, la vale,
 Codrului să-i cânt cu jale.
 Să pornesc pe plai, la deal,
 Codrului să-i cânt cu drag.
 Au, fraților, cât am umblat,
 Dar, în fine, v-am aflat.
 - Frate, frate, fără nicio mângâiere,
 Căpitanul nostru piere.
 - N-aveți teamă, frați haiduci,
 Cât voi fi și eu pe-aici,
 Cu pistoale și cu puști,
 Multe cete voi zdrobi,
 Pe dușmani voi nimici.
 Bunăoară, de nu crezi,
 Am și-un cântec haiducesc:
 Saltă foaie, fir mohor,
 Tinerel Bujor,
 Colo-n vale, sub pripor,
 Tinerel Bujor, voinicel Bujor.
 Am o ceată de haiduci
 Tinerel Bujor,
 O sută douăzeci și cinci
 Tinerel Bujor, voinicel Bujor.
 Groși în cefe, lați în spete,
 Tinerel Bujor,
 La brâie cu pistolete
 Tinerel Bujor, voinicel Bujor.
 Și-aceia, de vor veni,
 Tinerel Bujor,
 Potera vor izgoni.
 Tinerel Bujor, voinicel Bujor.
 Pe tine te-om dezlega,

Tinerel Bujor,
 Arme-n mână veți lua.
 Tinerel Bujor, voinicel Bujor.
 Și le vom spune noi atunci
 Tinerel Bujor,
 Să-i lese-n pace pe haiduci,
 Tinerel Bujor, voinicel Bujor.
 Ca să știe-ntreaga lume
 Tinerel Bujor,
 Căci cu haiducii nu-i de glume.
 Tinerel Bujor, voinicel Bujor.
 - Cântecul tău e frumos,
 Dar nu are niciun rost,
 Căci potera mea casa va-nconjura
 Și la nimeni veste nu va lăsa să-i dea.
 - Căpitane, te-aș ruga,
 Primește-mă-n ceata ta,
 Că jur pe onoarea mea,
 Că eu te voi răzbuna.
 - Te primesc în ceata mea,
 Cu dor de-a mă răzbuna.
 Dar ce gând te-a îndemnat
 Calea-n codru de-ai luat?
 Și de ce te-ai hotărât
 De-ai plecat la haiducit?
 Și de ce te hotărăști
 Satul să ți-l părăsești?
 Și de ai tu gânduri rele,
 Uite, pistoalele mele.
 Și de ai tu gânduri bune,
 Treci tu în ceată cu mine.
 - Ah, căpitane, căpitane,
 Vremurile sunt grele,
 Țara-i prădată
 De liftele rele.
 Și-ar fi o rușine pentru noi, românii,
 Să suportăm jugurile păgâne.

Mai bine să ne răsculăm,
 Mâna pe arme să punem
 Și țara să scăpăm.
 - Ah, Codrene, fătul meu,
 Eu în mormânt mă duc de viu.
 Tu în urmă să rămâi
 Și haiducii să mi-i aduni.
 Și să lupți, să lupți mereu,
 Precum am luptat și eu.
 Iară tu, de vei cădea,
 Altu-n grabă te va urma.
 Căci numai așa, băieți,
 Vom putea scăpa țara de hoți:
 Răzbunând, fără de milă,
 Mamă, soață și copilă.
 - Hai, căpitane, căpitane!
 Cuvintele tale mi-au adus o mare jale.
 Povața ta
 Mi-a rănit inima.
 Cum tu spui ca să rămân
 Și haiducii să-i adun?
 Dar gândește-te tu bine,
 Ce ne-am face fără tine?
 La ce scop noi vom ieși,
 Când între noi nu vei mai fi?
 Asta, frate, nu se poate.
 Jurăm pe ale noastre arme toate
 Și pentru sfânta libertate.
 Uite, banii ți-am adus
 Și-n libertate să fii pus.
 Dă-i banii ofițerului
 Și ia calea codrului.
 Dă-i banii chiar acum
 Și deschide-ți al tău drum.
 - Bagă mâna-ntre pistoale,
 Vei găsi o pungă mare
 Învelită-n găitană.

la-o, dară, căpitane,
 Și fă rostul de scăpare.
 - Băi, voinicilor, acum
 O-ntrebare să vă pun:
 Cu ce drept ați cutezat,
 Pe Bujor de l-ați legat?
 Nu știți oare că mi-e frate
 Și ne-om bate pân' la moarte
 Pentru sfânta libertate?
 - Eu sunt căpitanul României,
 Care-n timp de bătălie,
 Și oricând, voi apăra
 Scumpă, dragă țara mea.
 Și de nu vrei să mă crezi,
 Am și-un cântec, să-ți probez.
 - Probează!
 -... zdravăn, fecior de frunte,
 Sabia și calul sunt viața mea.
 Și-n zi de pace și-n zile grele
 Ah, ce de bine le știu purta.
 Vai de acela ce-o să cuteze
 Ca să-mi atace patria mea.
 Sângele-n vine o să-nceteze
 De lovitura ce îi voi da.
 - Dar tu, băi, cu flinta-n spate,
 Dracu' te-a-mpins la păcate,
 Pe Bujor de l-ai legat?
 Nu știi oare că-i frate cu mine
 Și te-mpușc ca și pe-un câine?
 Eu sunt vânătorul României,
 Care-n timp de bătălie
 Și oricând, voi apăra
 Scumpă, dragă țara mea.
 Și de nu vrei să mă crezi,
 Am și-un cântec, să-ți probez.
 - Probează!
 - Ziua scade, noaptea crește,

Vine timpul de vânat.
 Inimioara-ntinerește,
 C-a sosit ce-am așteptat.
 Tra, la, la, la, la, la, la, la, la, la
 La, la, la, la, la, la, la, la, la
 Vai de-acela ce nu poate
 Păzi patul său.
 Vânătorul n-are noapte,
 Vânător sunt eu.
 Tra, la, la, la, la, la, la, la, la, la
 La, la, la, la, la, la, la, la, la
 - Dar tu, măi cățelane,
 Cu ilic de căpitan
 Și hanger de chilipir,
 Cine dracu' te-a-ndemnat
 De-ai ridicat brațul spurcat
 Asupra lui Bujor,
 Sprijinul românilor,
 Spaima veneticilor,
 Moartea poterașilor?
 Ce tot stai? Te dumerești?
 Sau la moarte te gândești?
 Nouă ce ai să ne vorbești?
 Dar vorbește mai curând,
 Că-ți zbor creierii în vânt!
 - Eu sunt arhon Palicarist
 Și de la Vodă sunt trimis,
 Ca pe tine și-ai tăi hoți
 Să vă arestez pe toți.
 Vodă-i al nostru, patria și tronul,
 Iar ale voastre-s temnița și codrul.
 Și-am venit să-i prindem pe toți,
 Pe-acei ce poartă numele de hoți.
 - De e vorba de așa,
 Ce cauți în tabăra mea?
 Haiducu-i român, de viță curată,
 Nu-i grec, nu-i turc.

Lipsește, păgâne, că te nimicesc.
 Du-te la vodă și-i spune că trăiesc.
 Să nu-mi poarte de grijă că sunt arestat.
 Temnița e goală. Bujor a scăpat.
 - A scăpat Bujor al nostru,
 Vai de voi, ghiauri spurcați,
 Tremură în pieptul vostru
 Inima de infamați
 Iha! Tra, la, la, tra, la, la,
 Căpitanul ne-a scăpat.
 Viclenia și vânzarea,
 Vezi Bujor că a scăpat.
 Noi murim de întristare,
 Iar el, vesel, a scăpat.
 Iha! Tra, la, la, tra, la, la,
 Căpitanul ne-a scăpat.
 - Eu ies seara la plimbare,
 Însoțit de-ai mei haiduci.
 Ei au arme, carabine
 Și sunt tovarăși cu mine.
 Iha! Tra, la, la, tra, la, la,
 Căpitanul ne-a scăpat.
 Cine-n cale mă-ntâlnește
 Nu mă-ntreabă un' mă duc.
 Păru-n cap li se zburlește,
 Că mă știe că-s haiduc.
 Iha! Tra, la, la, tra, la, la,
 Căpitanul ne-a scăpat.
 Anul Nou, cu bucurie,
 Anul Nou ce l-ați dorit
 Vine azi ca să-implinească
 Visul nostru fericit.
 Voi, români din patru colțuri,
 Ce-ați umblat prin țări străine,
 Azi sunteți la voi, acasă,
 Aveți o patrie și-un nume.
 Ridică fruntea cu mândrie,

Jucați hora, mai cu foc,
 România să trăiască!
 Hai, române, hai la joc!
 România să trăiască!
 Hai, române, hai la joc!

Text și foto:
dr. Iuliana Băncescu
 Cercetător științific II,
 Patrimoniul Imaterial și Cultură
 Tradițională

Bungherii din Moldova

Fișa obiceiului

Elementul de patrimoniu cultural imaterial: Bungherii din Moldova

Termen standard: Bungheri, bumbieri (nespecific regional)

Denumiri locale/regionale: Bungherii, Bunghereasca

Areal de manifestare: BUNGHERII se practică în partea județului Suceava care a fost sub stăpânire austro-ungară, în speță, în zona Sadova - Câmpulung Moldovenesc - Vama, ca rămășiță, se spune, a obiceiului de a-i lua în răs pe ofițerii austro-ungari care ve-

neau cu aerul de elită și de stăpânitori ai acestor ținuturi. Se crede că o variantă a acestui obicei îl constituie și *Împărații* din Bosanci, dar, în acest caz, obiceiul diferă mult față de cel al Bungherilor.

Descriere sumară: Între 31 decembrie - 1 ianuarie al fiecărui an ceata joacă *Bunghereasca* sau fragmente din aceasta în curțile gospodariilor mai înstăriți, ale pensiunilor turistice, ale instituțiilor. Pentru aceasta primesc bani. Defilează pe străzi în formație.

Spațiul performării: în curtea gospodariilor înstăriți, dar mai ales la instituții, oficialități, pensiuni turistice și pe scenă, datorită

Bunghiereasca - Valea-Seacă (Album, Aglaia Ungureanu)

Bumbierii - 1942

Bungheri din zilele noastre - Câmpulung Moldovenesc, județul Suceava

numărului mare al membrilor cetei, care necesită răsplată pe măsură.

Recuzită: uniforma generalilor austrieci imitată, cu ornamente spectaculoase de beteală, șnururi, franjuri, diagonale de clopoței, mărgele, paiete, nasturi de alamă (bunghi, de la care, se pare, ar veni și denumirea de bungher, datorată prezenței mai multor nasturi cusuți pe costumul lor).

Scenariu: jocul lor, în ritm asemănător cu al Arcanului, durează și până la o oră. Este acompaniat de muzică, în cazul în care câștigul le permite să-și plătească muzicanții, sau fără acompaniament muzical, numai în ritmul strigăturilor (mai ales în cazul cetelor de copii mai mici).

Jocul se desfășoară în cerc, dansurile fiind *bunghereasca* (în cerc simplu, care se strânge și se extinde), *turbina* (bungherii merg în șir indian în cerc), *pintenii* (asemenea cu bunghereasca, numai că, la extinderea cercului, băieții fac o săritură, bătând „pintenii” cizmelor) și *papanașii* (pintenii fără săritură).

Jocul este însoțit de strigături rostite la extinderea cercului, când mu-

zica cântă mai tare. Atunci când cercul se strânge, acestea lipsesc, fiind înlocuite de „fășcăiturile” băieților sau, pur și simplu, de muzică. Cetele de copii mai mici „fășcăie” (fluieră) la strângerea cercului, deoarece nu au și muzicanți care să-i însoțească. Câteva strigături de joc sunt împletite cu cele inițiatice, atingând, uneori, sfera vulgarului și a pornografiei. Scopul lor este evidențierea grupului, mai ales față de ceilalți feciori, în ochii „mândrelor”, ai fetelor de măritat.

Cei prezenți în Bucovina, la cumpăna dintre ani, sunt prinși mai mult de spectacol, ignorând ceea ce este, de fapt, rațiunea întrunirii cetei. Ba chiar și în ochii performerilor, actualul lor dans are ca argument păstrarea tradiției, chiar ei ignorând faptul că ceea ce îi leagă este momentul vieții premergător căsătoriei. În ansamblul comunității, ei prezintă dintotdeauna mesajul unei vârste, una dintre unitățile tradiționale de organizare a băieților necăsătoriți, cu rol inițiativ,

Țigan din Câmpulung Moldovenesc, jud. Suceava

celulă socială tradițională (în sensul de mod de reunire, cunoaștere și manifestare publică a feciorilor), purtând mai recent și marca unei categorii sociale, a feciorilor de țăran, în localitatea urbană de astăzi.

Când încetează jocul bungherilor, intră în joc „țăganul” cu capra, apoi cel cu ursul, urmați fiind de un scurt joc al „țăganilor”, toate acestea însoțite de bătaii în tigăile țiganilor și de strigături licențioase.

Cetele de bungheri nu sunt niciodată singure; alaiul lor este format și dintr-un mare cortegiu de „țăgani” (băieți unși pe față și uneori pe tot trupul cu seu de oaie, apoi cu funingine, costumați în haine petice, de care adesea atârnă cordele de pânză, având capul împodobit cu adevărate podoabe de pene). Rolul lor, exceptându-i pe cei care joacă capra sau ursul după bungheri, este numai de a-i însoți pe aceștia, de a le marca prezența într-un mod mai spectaculos. Pe drumuri „țăganii” îi sperie pe copii, țin calea trecătorilor sau a mașinilor ori „agață” fetele de măritat pentru a obține „un bacșiș la bulibașu’”, cum spun ei.

Practicanți: comunități, grupuri, persoane
Comunitățile mai sus-menționate unde obiceiul este încă viu. Există și localități în care în ultimii ani obiceiul nu s-a mai performat. Cete mici, de patru copii, până la cete mai mari de adolescenți sau chiar maturi; feciorii mai mari. Ceata este alcătuită dintr-un număr cu soț de băieți, variind între 4 și 30, pentru a putea „face cruciș” în timpul jocului. Vârsta feciorilor este de la 8 ani până

Bungheri din zilele noastre - Câmpulung Moldovenesc, județul Suceava

în pragul însurătorii, în prezent putând face parte din ceată și cei cu armata făcută, care erau respinși mai demult pentru motivul că sunt flăcăi de însurat, datorită numărului mic de flăcăi care „se mai bagă în ceată” acum. În ceata de feciori tradițională nu aveau acces copiii, până la vârsta adolescenței, deoarece comunitatea veghea la păstrarea curăției lor sufletești și trupești, tocmai pentru că, în cadrul acestor instituții tradiționale premaritale, se practicau anumite ritualuri de inițiere

în viața sexuală. Tot datorită acestui fapt, era interzis să facă parte din ceată bărbații căsătoriți, pentru a nu fi ispitiți de păcatele trupești și a păstra sfințenia familiei.

Categorie de vârstă: copii peste trei ani; în mod tradițional, copiii și ceata de feciori, adolescenți, până la însurătoare.

Sexul: în mod tradițional, băieți/bărbați.

Categorie socioprofesională: apartenența la o categorie nu este restricționată, condiția este să cunoască rolul dedicat, să aibă o dicție bună și talent actoricesc.

Naționalitatea: Română.

Fișă și foto:
dr. Iuliana Băncescu
Cercetător științific II,
Patrimoniu Imaterial
și Cultură Tradițională

Căiuții din Moldova

Fișa obiceiului

Termen standard: Căiuți

Denumiri locale/regionale: Căiuți, Căluți

Areal de manifestare: obicei considerat precreștin, *Căiuții* se joacă și este unul dintre obiceiurile bine conservate. Se practică în cete mai mari sau mai mici, sub comanda unuia sau mai multor ofițeri. Obiceiul se desfășoară mai ales în partea de Nord a Moldovei (județele Botoșani, partea dinspre Moldova a Sucevei, izolat, și în alte locuri, în Moldova).

Descriere sumară: Tradiția prevede lupta a doi căiuți, însă reprezentarea scenică a obiceiului la festivaluri și nevoia de spectacol au dus la existența unor formații mari, compuse din mai mulți căiuți sau/și ofițeri care dansează după muzica bantei (orchestrei), cu strigături de comandă sau/și de joc.

Denumiri: Căiuți, Căluți

*Căiuți din Maghera,
județul Botoșani,
1972*

*Căiuți din Puștoaia,
județul Botoșani,
1973*

*Căiuți din
Vorona, județul
Botoșani*

*Căiuți din Albești,
județul Botoșani*

Căiuți din Durnești, județul Botoșani

Căiuți din Albești, județul Botoșani

Căiuți din Cristești, județul Botoșani

Perioadă de performare: în Ajunul Anului Nou și de Anul Nou

Spațiul performării: în curtea gazdei

Performeri: flăcăii mari și copii, dar numai în cetele de flăcăi.

Recuzită: capul de căluț din lemn sau din cârpă, purtat în veșcă sau de sine stătător, ornamentat frumos cu oglinzi, panglici colorate, urmuz (mărgele) etc., costumul de căluț cu fustă, pelerină, uneori clopoței, sau basmale înflorate, coadă din fuioare de cânepă sau din coadă de cal, cămașa.

Scenariu: Jocul diferă de la o localitate la alta. La fel și muzica. Există formații mai mari sau mai mici care joacă în cerc, în linie dreaptă și pe două rânduri. În unele locuri, tradiția era să joace doi căiuți, simulând lupta dintre ei. Joacă acompaniați de bandă (orchestră), la comanda ofițerilor. În ale locuri, sunt doar scurte comenzi, în altele, mai multe strigături de joc.

Practicanți: comunități, grupuri, persoane.

Comunitățile mai sus-menționate unde obiceiul este încă viu. Flăcăii mari, copiii de la trei ani în sus (numai în grupuri cu flăcăi).

Categorie de vârstă: copii peste trei ani; adolescenți, până la însoțitoare.

Sexul: în mod tradițional, băieți/bărbați.

Categorie socioprofesională: Apartenența la o categorie nu este restricționată, condiția este să cunoască rolul dedicat, să aibă o dicție bună și talent actoricesc.

Naționalitatea: Română.

Fișă și foto:

dr. Iuliana Băncescu
Cercetător științific II,
Patrimoniu Imaterial și Cultură
Tradițională

Căiuți din Vorona, județul Botoșani

Sisteme tradiționale ale construirii înelitorii - ateliere de lucru din Muzeul „ASTRA” Sibiu, 2019

Institutul Național al Patrimoniului, având ca partener Complexul Național Muzeal „ASTRA”, a organizat în perioada 3-5 decembrie 2019, la Sibiu, ateliere de meșteșuguri ale construirii tradiționale în cadrul Programului *Protejarea patrimoniului cultural imaterial*, ce conține Proiectul *Repertoriul meșterilor și practicilor tradiționale ale arhitecturii*. La atelierelor organizate în Muzeul în aer liber al civilizației tradiționale ASTRA din Dumbrava Sibiului au participat meșteri, muzeografi, restauratori, conservatori, arhitecți, etnologi și studenți la arhitectură și istoria artei, care au făcut demersuri pentru salvarea și reactivarea meșteșugurilor învelirii caselor, anexelor gospodărești și a instalațiilor tradiționale cu paie, șită/șindrilă și stuf.

Scopul atelierelor constă în asigurarea transmiterii cunoștințelor și perpetuarea practicilor referitoare la aceste meșteșuguri, într-un cadru formal și informal. Relaționarea unor domenii și zone de acțiune diverse este necesară pentru a putea readuce în actualitate sfera tradiției cu un impact deosebit asupra societății contemporane în ansamblul ei. Astfel, atelierelor de lucru sunt parte constitutivă a proiectului Institutului Național al Patrimoniului, *Repertoriul meșterilor și practicilor tradiționale ale arhitecturii*, ce își asumă printre obiective recuperarea, reactivarea și promovarea meșteșugurilor construirii tradiționale, înțelese ca parte integrantă a fenomenului arhitecturii vernaculare și ca precondiție a conservării și restaurării acestei arhitecturi.

Grație directorului general al Complexului Național Muzeal „ASTRA” Sibiu, dr. Ciprian Ștefan, echipa de cercetare a Institutului Național al Patrimoniului - alcătuită din conf. dr. arh. Ștefan Bâlici (manager INP și coordonatorul proiectului), dr. Corina Mihăescu (cercetător științific I, coordonator PICT), Mirela Mihăilă (șef Oficiu Evidență PICT) și Anamaria Stănescu (consilier PICT) - a investigat metodele de realizare a învelitorilor, materialele de lucru și uneltele folosite de meșterii tradiționali. Au fost analizate din perspectivă etnologică și s-au

Alexandra Cioară, studentă la Facultatea de Arhitectură și Urbanism din Cluj-Napoca și voluntar INP, realizează schița gospodăriei de vârar, Dragu-Brad, Hunedoara din Complexul Național Muzeal „ASTRA”

Colac din paie de secară umede răsucite împletit de Iov Tolomeiu în fața gospodăriei-atelier de spătari, Râșculița, județul Hunedoara

repertoriat cunoștințele și practicile unor meșteșugari din județele Hunedoara, Maramureș și Sibiu: Traian Ștefan, Sorin Dan Duma, Ion Trinu, Mihai Dragomir, Stan Severin, Ioan Ciprian Avram, Ioan Topăran etc.

Pentru formarea unei concepții tehnice și pentru cultivarea intuiției constructive prin contact direct cu materialele și metodele de punere în operă, caracteristice patrimoniului construit tradițional în condiții profesionale de lucru, echipei de cercetare a Institutului Național al Patrimoniului i s-au alăturat studenții voluntari ai Facultății de Arhitectură din Sibiu - specializarea Conservare și Restaurare de Arhitectură, sub coordonarea conf. dr. arh. Liviu Gligor.

Învelirea casei cu paie călcate - gospodăria-atelier de spătari, Râșculița, județul Hunedoara din Complexul Național Muzeal „ASTRA”

Atelierele de lucru legate de sistemele tradiționale de construire a învelitorii le-au oferit prilejul să experimenteze metoda observării nemijlocite, care este indispensabilă corelării gândirii arhitecturale cu principiile de lucru ale meșterilor populari și aflării unor soluții particulare, cu specificitate locală de proiectare și execuție. În demersurile de protejare a patrimoniului cultural imaterial, echipa Institutului Național al Patrimoniului a fost secondată de voluntarele: Adelina-Maria Caragață (Constanța), Alexandra Cioară (Abrud, jud. Alba), Ioana Cristina Ilie (Râmnicu Vâlcea, jud. Vâlcea), Laura Jimbu (Mangalia, jud. Constanța), Cătălina Maria Popa (Alțâna, jud. Sibiu) și Mădălina Dana Varga (Supuru de Sus, jud. Satu Mare).

Astfel, echipa de cercetare pluridisciplinară a observat direct și a documentat, pe baza interviurilor din cadrul atelierelor, tipologia cerealelor, metodele de însămânțare și recoltare ale acestora, principiile confecționării și utilizării snopilor de paie și șitei, metodele și tehnicile montării de învelitori din paie călcate și din snopi de paie, precum și a celor din șită și stuf. Studentele la arhitectură, istoria artei și arte plastice au realizat relevee și schițe ale locuințelor, anexelor gospodărești și instalațiilor tradiționale aflate în Muzeul „ASTRA”. Vizitele documentare au fost mediate mulțumită domnului director Lucian Robu, domnului muzeograf Cosmin Ignat, domnului restaurator în piatră și lemn Iov

Pentru a ilustra parte din rezultatele demonstrațiilor de lucru ale meșterilor constructori de învelitori colaboratori ai Muzeului „ASTRA”, am să dau drept exemplu interviul obținut de la meșterul Sorin Duma în urma completării fișei de meșter-tip necesară introducerii acestuia în baza de date online *Repertoriul meșterilor și practicilor tradiționale*, în categoria meserii, meșteșuguri și practici asociate arhitecturii tradiționale.

Sorin Duma construiește acoperișuri pentru locuințe, anexe gospodărești, ateliere meșteșugărești și instalații tehnice tradiționale, prin intermediul tehnicii de realizare a învelitorilor din *paie călcate* sau *scărmă-nate*². Respectă integral tiparul tradițional

Laura Jimbu, studentă la Facultatea de Arhitectură și Urbanism din București și voluntar INP completează fișa de meșter a lui Ioan Pascu în Complexul Național Muzeal „ASTRA”

de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu”, Editura Academiei Române, București, 2003.

² Inf. Sorin Duma, meșter din satul Blăjeni, județul Hune-

Sorin Duma din Blăjeni, județul Hunedoara, practică meșteșugul învelirii caselor cu paie călcate Tolomeiu, doamnei inginer Camelia Galatîr și doamnei director al Centrului „ASTRA” pentru Patrimoniul, conf. univ. dr. Geanina Ionescu.

Construcțiile anexe ale gospodăriei, atelierele meșteșugărești și instalațiile tehnice populare conservă trăsături străvechi de arhitectură, în comparație cu cele ale locuințelor construite tradițional. Din acest motiv, în bibliografia de specialitate, materialului și tehnicilor de construcție a acoperișurilor anexelor li s-a rezervat un număr sporit de informații în comparație cu al locuințelor. Astfel, printre materialele folosite la construcția învelitorilor se numără paiele, stuful, trestia, papura, cocenii, șindrila, șița, dranița etc. - elemente identificate și analizate comparativ la nivel sincron și diacronic în cadrul atelierelor¹.

¹ *Harta materialelor de construcție pentru învelitori și Harta tehnicilor de construcție ale învelitorilor din paie și stuf realizate de Monica Budiș în Atlasul Etnografic Român, vol. I: Habitatul, Coord. Ion Ghinoiu, Institutul*

specific patrimoniului construit din Munții Apuseni în privința tipurilor de paie, perioadelor de cultură și de recoltare a secarei și alacului, a standardelor de calitate a acestora etc. Meșterul este originar din Blăjeni, județul Hunedoara. A învățat meserie de la tatăl său, Gană Duma, meșter rotar și dulgher. Pe lângă învelirea caselor cu paie de secară călcate cu piciorul, Sorin Duma se mai ocupă, la nevoie, cu dulgheritul și zidăria. Face parte din echipa de lucru a vechiului și bunului colaborator al Muzeului Civilizației Tradiționale ASTRA, meșterul Traian Stanciu, originar tot din Blăjeni³.

În contextul conservării și restaurării învelitorilor caselor nelocuite din Muzeul „ASTRA”, meșterul hunedorean folosește paie de cultură și recoltare specifice zonei de unde gospodăria este originară. Materia primă este plantată, recoltată și utilizată în spiritul și în litera legilor nescrise ale meșteșugurilor tradiționale, datorită efortului echipei de muzeografi de a iniția culturi de cereale (alac, secară etc.)⁴, pe lângă achiziționarea acestora.

Repararea și reconstituirea clădirilor de patrimoniu arhitectural construit tradițional în cauză sunt efectuate în raport cu principiul prototipului. Pentru gospodăria-atelier de spătari din Râșculița, pentru gospodăria-atelier de dogari-rotari din Obârșă și pentru gospodăria de vârar din Dragu-Brad din Hunedoara, meșterul Ștefan Duma și colegii săi folosesc paie de secară din zona Munților Apuseni. De asemenea, meșterii cunosc tehnica învelirii caselor în snopii de paie (jipi),

doara, Complexul Muzeal Național „ASTRA”, Sibiu, 2019.

³ Inf. Sorin Duma, meșter din satul Blăjeni, județul Hunedoara, Complexul Muzeal Național „ASTRA”, Sibiu, 2019.

⁴ Inf. Lucian Robu, director Muzeul în aer liber, Complexul Național Muzeal „ASTRA”, Sibiu, 2019.

însă acesta este subiectul unei alte expuneri.

Cerealele sunt recoltate toamna *când se vedește spicul în pârgh*, deoarece atunci sunt proaspete, foarte tari, groase, lucioase, lungi și, implicit, rezistente la uzură în timp și la infiltrarea apei⁵. Un aspect foarte important constă în plivirea recoltei, în măsura în care este posibil, deoarece ierbicidele afectează pelicula de ceară naturală a paielor⁶. După secerat, snopii de paie sunt ridicați în claie, stând astfel la uscat aproximativ o lună. Pe timp de iarnă, cerealele sunt îmblătite în șură. Separarea boabelor se face cu îmblăciul prin loviri manuale succesive ori sunt călcate în picioare⁷, deoarece în acest mod, spre deosebire de mașina de treierat, boabele de secară sunt folosite într-o formă optimă pentru hrană și pentru însămânțare agricolă. De asemenea, eliminarea boabelor din spice e imperios necesară deoarece prezența lor pe acoperiș nu ar face decât să atragă dăunători naturali (păsări, rozătoare etc.).

Primăvara, după semănat, paietele de secară golite de boabe se așază cu furca pe coama abruptă și înaltă a construcțiilor din Țara Moșilor de către o echipă de meșteri formată din patru-cinci *oameni știutori*, învelirea sau repararea acoperișului durând aproximativ trei-patru săptămâni. Pentru a înveli un acoperiș cu paie călcate este nevoie de trei-patru clăi. Mai întâi, se pun *lăturoaiele*⁸ pe acoperiș din 30 în 30 de cm, apoi adăugarea

⁵ Inf. Iov Tolomeiu, restaurator-conservator obiecte de patrimoniu din piatră și lemn al Complexului Național Muzeal „ASTRA”, Sibiu, 2019.

⁶ Inf. dr. Ciprian Ștefan, director general al Complexului Național Muzeal „ASTRA”, Sibiu, 2019.

⁷ Inf. Sorin Duma, meșter din satul Blăjeni, județul Hunedoara, Complexul Muzeal Național „ASTRA”, Sibiu, 2019.

⁸ Scânduri cu o latură convexă și una plană, ce pornesc din marginea grinzii.

paielor pornește de la streășină alegându-le pe cele mai *fătoase* pentru partea cea mai vizibilă a acoperișului. Paietele de la bază trebuie să formeze o linie dreaptă impecabilă. Sunt legate de acoperiș cu funie răsucită din paie umezite. Când acestea se usucă, nodul este dificil de desfăcut, ancorând temeinic acoperișul de structura casei⁹.

După ce snopii sunt secționați uniform și drept la capete, paietele se așază în pale a câte două-trei șiruri pe un rând. Sunt necesare aproximativ opt șiruri pentru fiecare pantă a acoperișului. Pentru armătură se adaugă jneapăn, elasticitatea tulpinilor pinului târător oferind rezistență învelitorii în caz de viscol. Uneori, mai este întrebuințată și cetina de brad. Ulterior, se pune un alt rând de paie. Procesul continuă similar până ce paietele de secară, alternând cu jneapănul, depășesc coama casei, susținută de țăpurile înalte de trei-patru metri. Coama casei se închide cu *păzdarile* de la cânepă (material rezidual rezultat în urma melițatului cânepii - n.r.), fixate tot cu funii din paie răsucite în formă de cerc, numite *colaci*¹⁰. Resturile lemnoase ale tulpinii de cânepă rămase după melițare și scărmănare bătătoresc și solidifică structura acoperișului. Peste acestea se aștern iarăși paie, iar la final *se pieptănă cu grebla* pentru a arăta frumos. De asemenea, fumul ce se revărsă în podul casei în urma arderii frunzelor verzi de fag fortifică paietele rapid. Rămășițele de paie slujesc pentru umplerea coamei gardului.

Deși învelitorile din paie de secară ale caselor de moși sunt eficiente împotriva

⁹ Inf. Sorin Duma, meșter din satul Blăjeni, județul Hunedoara, Complexul Muzeal Național „ASTRA”, Sibiu, 2019.

¹⁰ Inf. Iov Tolomeiu, restaurator-conservator obiecte de patrimoniu din piatră și lemn al Complexului Național Muzeal „ASTRA”, Sibiu, 2019.

frigului, a vântului, a ploilor și ninsorilor, volumul acestora se diminuează peste iarnă din cauza condițiilor de climă¹¹. Prin adăugarea de paie noi în coama casei, învelitorile sunt reparate în primăvară de meșteri precum Sorin Duma.

În concluzie, cunoașterea și transmiterea *savoir faire*-ului meșteșugului învelirii cu paie călcate a construcțiilor din gospodăriile moșilor contribuie benefic la conservarea și promovarea peisajelor culturale caracteristice Munților Apuseni. De aceea, ceea ce lăsam moștenire urmașilor trebuie fundamentat, inclusiv legislativ, pentru garantarea trăinicieii.

Studentii Facultății de Arhitectură din Sibiu, coordonați de conf. arh. dr. Liviu Gligor, analizează biserica de lemn din Dretea, Cluj din Complexul Național Muzeal „ASTRA”

¹¹ În vechime, paie din învelitoarea casei *scădeau* și din cauza faptului că în condiții de criză alimentară erau folosite pe post de hrană pentru animalele domestice.

Text și foto:
Drd. Anamaria Stănescu
 Consilier,
 Patrimoniul Imaterial și Cultură Tradițională

Istoria trăită a bănăţenilor

Redau în cele ce urmează un interviu cu o supravieţuitoare a Bărăganului. Interviul este realizat cu doamna Livia Sâtea, 81 ani, care actualmente trăieşte în Timişoara. Un om care a putut lupta pentru că a avut sprijinul lui Dumnezeu şi a revenit vie în Banat, chinuită, dar vie.

A.H.: Doamnă Sâtea, vă rog să ne spuneţi când, cum şi de ce aţi fost deportată în Bărăgan?

L.S.: În anul 1951, 18 iunie, a doua zi de Rusalii. Fiind copil în clasa a VI-a elementară, şcoala am frecventat-o la Timişoara şi intrând în vacanţa de vară am venit acasă, cu mama, de la Timişoara. Când am ajuns în comuna Denta, căci până acolo am venit cu trenul, soldaţii, miliţia nu ne-au lăsat să ieşim din comună ca să mergem 4 kilometri până acasă, în satul Omor (Roviniţa Mare), fără să ne explice ce se petrece. Abia după-masă am putut pleca pe la marginea satului. La intrarea în satul natal am întâmpinat acelaşi obstacol, dar venind un miliţian i-a zis mamei: „Bine că aţi venit, că vă aşteaptă soţul!”. Acesta era singur acasă, cu sora mai mică. Nici dânsul nu ne-a spus nimic din ce aveam să găsim acasă - căruţe încărcate cu puţină mobilă şi ceva fân pentru animale. Sora mea mai mică mi-a zis: „Nană, ne mută de aici!”. Eu auzind asta şi văzând curtea plină de soldaţi, am amuţit, mi-am pierdut graiul; la un timp, mi-am revenit. Nu înţelegeam nimic. După o oră, noi, cu încă şase familii din sat, am plecat încolonaţi cu căruţele, fără destinaţie, ne-au dus la gară la Deta, unde ni s-a repartizat câte un beau wagon fiecărei familii.

A.H.: Drumul până acolo cum a fost?

L.S.: Aşadar, am mers cu trenul... groazei! Ca să nu locuim cu animalele la un loc, ne-am asociat câte două familii şi într-un vagon am stat noi cu mobile şi mâncare, iar în al doilea vagon am pus animalele (cai, vaci etc.). Drumul până la destinaţie a durat exact o săptămână, cu mirosuri de tot soiul, fără minimum de civilizaţie.

A.H.: Când aţi ajuns, cum era acolo? Unde aţi fost mai exact trimişi?

L.S.: După săptămâna de călătorie, am ajuns în Gara Feteşti. Acolo am debarcat, ne-au aşteptat mai mulţi localnici cu căruţe pentru a ne transporta de la gară până pe un deal, distanţă de opt kilometri. Am fost lăsaţi în grâu, unde erau deja împărţite parcele pentru fiecare familie. Grâul a fost tăiat tot, făcut snopi cu care ne-am acoperit colibe în care urma să locuim câteva luni.

A.H.: Cum v-a fost traiul acolo, ce aţi mâncat, cu ce v-aţi îmbrăcat, cum era clima, cum v-au primit localnicii?

L.S.: După trei-patru luni, părinţii au fost obligaţi să sape un bordei unde am stat până ce toţi au fost obligaţi să-şi ridice casă din pământ.

Toate casele erau stas. Pentru case s-au primit uşi şi geamuri şi papură pentru acoperiş. După ce am ajuns acolo şi s-au terminat proviziile, tata a plecat să caute de lucru, dar fiind invalid de război de braţul drept, i-a fost foarte greu de a găsi ceva. La început, localnicii nu aveau ochi buni pentru noi, într-un târziu, poate din milă pentru tata, l-au primit la ferma Feteşti, magazioner, unde mai târziu s-au angajat muncitori, aproape toţi bănăţeni şi așa, cu truda lor, au făcut ca ferma Feteşti să devină fermă frunţaşă. Mama şi cu mine, am lucrat la grădinile Canalului.

Locuind pe un deal, la 3 kilometri de oraşul Feteşti, am dus-o foarte rău cu apa - cumpăram apa de la oamenii care veneau cu butoaie, apoi am mers în oraş la localnicii care la început nu prea voiau să ne ajute...

A.H.: Dar v-a ajutat totuşi cineva acolo?

L.S.: După ce s-au convins că nu suntem cum li s-a spus, s-au împrietenit cu cei din Banat, fiecare aveau câte o familie de acolo de unde ne veneau scrisori şi pachete, din Banat, de acasă de la noi, sus, în satul nostru numit „Valea Viilor”, cu toate că eram în deal, nu era nici poştă, nici sfat (denumire dată între 1950 şi 1968, în organizarea administrativ-teritorială a României, organelor locale ale puterii de stat - n.r.), nici şcoală, nici biserică. Satul nostru era foarte mare, compus din multe sate bănăţene: Variaş, Cenei, Lovrin, Petroman, Cebza, Denta, Gătaia, Bobda, Sânicolau Mare, Livezile... deci, avea vreo 900 de locuitori.

A.H.: Cât timp aţi stat în Bărăgan?

L.S.: Până în anul 1956, ziua 20, luna a doua; atunci am părăsit satul „Valea Viilor”. Cât timp am stat acolo, raza de deplasare nu

trebuia să depășească 30 de kilometri.

A.H.: Ați păstrat legătura după revenirea în Banat cu cineva de acolo?

L.S.: Din păcate, nu. Problemele de tot felul nu ne-au mai lăsat răgaz pentru nimic. Am ajuns acolo ca într-un pustiu; când am revenit, am găsit același pustiu. Mă mir cum am rezistat?! Numai Dumnezeu ne-a dat putere....

A.H.: S-a format o comunitate sudată acolo din cei deportați? Care erau relațiile dintre oameni? Se țineau sărbători, exista biserică, copii mergeau la școală?

L.S.: În primul an a fost toată lumea bulversată - și noi, și localnicii. Însă, când aceștia au aflat că nu suntem niște răufăcători, s-au atașat de noi, mai ales că noi, bănățenii, fără falsă modestie, eram foarte harnici. Eu zic că noi i-am stimulat să-și lucreze pământurile, chiar i-am educat... Ei nu auziseră de dulceață de prune?! Țineau câinii dezlegați, iar porcii legați! Erau oameni leneși, nu știau sau nu voiau să se gospodărească. Să ai tu grădină alipită casei, să nu o cultivi și să te duci la aprozar?! Nu am putut să înțeleg! Deci, s-a creat o legătură de suflet între noi și oamenii locului, de exemplu, la tăiatul porcului, ei ne chemau pe noi să le arătăm cum se prepară.

Noi, familia noastră, am găsit oameni cu suflet, primeam pachete și scrisori de acasă, din Banat, pe adresa unei familii din Fetești cu care ne-am împrietenit.

Biserică nu aveam; exista în Fetești, la 3 kilometri, dar era prea departe însă tot ne duceam când puteam.

Exista un Cămin Cultural unde se țineau baluri, copiii și tinerii învățau să danseze și se distrau cum puteau. Etnia germană ținea *Fășangul* (mag. *fasang*, germ. *Fashing* - manifestare carnavalescă organizată în comunitățile catolice cu ocazia Lăsatului Secului de Paști - n.r.) ca-n Banat. Trăiam sărbătorile ca acasă, țineam rânduiala așa cum am fost învățați, însă cu sufletul gol, pentru că nu eram lângă ai noștri.

A fost și o școală elementară din al doilea an al venirii noastre unde mergeau copiii.

Într-un final ne-am adaptat, însă a fost această dezrădăcinare, rupere de tot. Clima, teribilă... Îmi amintesc au fost o dată trei zile de ger năprasnic, nu ne-am dat jos din pat decât să mâncăm. Zăpada troienită era cât casa! Singurătatea... De luni până sâmbătă stăteam eu și sora mea singure, părinții noștri fiind plecați la grădinile Canalului. Țin minte, se întâmplau și alte atrocități, a fost un incendiu în apropierea casei noastre, a ars totul, minunea a fost salvarea unui copil de câteva luni, nu-mi mai amintesc exact împrejurările, dar a fost jale! Cu câtă frică lucrau părinții noștri știindu-ne singure acasă! A fost odată o furtună pe brațul Borcea, ai noștri tocmai se întorceau de la grădini, într-o sâmbătă. De abia au scăpat cu viață, numai Dumnezeu i-a ferit!

A.H.: Ce a însemnat această deportare atunci?

L.S.: Această deportare a însemnat atunci distrugere de familie, mai ales pentru copii - un mare dezastru, nu aveau niciun viitor.

A.H.: Cu ochi de copil, ați urât acea perioadă?

L.S.: Ca și copiii, nu prea ne-am dat seama ce s-a petrecut cu noi, dar am simțit marginalizare deoarece nu am mai fost primită la școală, aflându-se că părinții mei sunt deportați. Eu care am avut bursă de merit la învățătură, mi s-a tăiat.

A.H.: Acum, cum vedeți această deportare?

L.S.: Văzută cu ochii de azi ... este una din cele mai mari crime făcute părinților și, implicit, nouă, copiilor, căci multora dintre noi li s-au năruit toate visele, unii nemaiputând realiza nimic, s-a creat un vid în viitorul lor.

A.H.: Pensia din Bărăgan e o recompensă suficientă pentru durerea provocată?

L.S.: Referitor la recompensa primită pentru acea perioadă, nu știu dacă e suficientă pentru a vindeca acea traumă fizică, sufletească și morală. Nu cred...

A.H.: Cât de mult rău v-a făcut dumneavoastră în viață această deportare?

L.S.: Deportarea asta a făcut mult rău părinților, pentru că au pierdut tot ce au agonisit pentru creșterea și educarea noastră, noi fiind două surori. Venind acasă, nu am mai găsit nimic, am luat-o de la început - casă de cumpărat, fete de măritat, dar mai greu a fost când au început problemele de sănătate.

A.H.: V-ați revenit complet - mă refer și fizic, și sufletește - din acea traumă numită deportarea în Bărăgan?

L.S.: După venirea din Bărăgan problemele sufletești am început să le dăm uitării, deoarece au început problemele fizice pe care cred că toate persoanele din Bărăgan le-au resimțit, una sau mai multe boli de la atâta suferință și atâtea lipsuri.

A.H.: Aveți vreo amintire anume din acea perioadă?

L.S.: Da... Ați văzut că v-am dat și o fotografie cu familia mea și casa ridicată acolo cu multă sudoare și chin de mama, deoarece tata fiind invalid de război nu a putut lucra greu. Aceasta a fost recompensa tatălui meu pentru că a luptat în război pentru apărarea țării. Cu asemenea amintiri trăiești după așa ceva... (lacrimi îi brăzdează obrazii).

Eu nu mai îndrăznesc să întreb nimic...și așa am provocat durere doar rememorând acei ani de chin.

Interviu realizat de **Angelica-Telica Herac**
Referent de specialitate,
CJCPCT Caraș-Severin

Lăsata Secului în județul Harghita - ediția a XXVIII-a

Avem marea plăcere de a vă invita să participați la cea de-a XXVIII-a ediție a Festivalului de Datini - Lăsata Secului -, organizat la Lăzarea. Evenimentul va avea loc în data de 22 februarie 2020 și va începe de la ora 11,00 pe scena din centrul satului.

Această zi este dedicată serbării legate de *Înmormântarea Fărșangului*.

Măștile specifice purtate de grupurile folclorice din diferite zone ale județului Harghita, ritualurile magice și simbolice au ca scop alungarea iernii și reînnoirea spiritului. Grupurile folclorice vor cutreiera străzile satului Lăzarea și vor interpreta tradițiile de fărșang specifice comunei sau satului din care sosesc.

În acest an sărbătoarea *Lăsata Secului* este găzduită de comuna Lăzarea cu participarea grupurilor folclorice din Ocna de Jos, Bârzava, Ciceu, Armășeni, Sâncrăieni, Sânsimion, Cioboteni, Ditrău, Remetea, Plăieșii de Jos, Vlăhița, Sândominic și Lăzarea.

După-amiază, alături de mascați și muzicieni, la bal vor participa și foarte mulți spectatori, dornici de distracție.

Primul eveniment de *Lăsata Secului* organizat la nivel județean în Harghita a avut loc cu 28 de ani în urmă la Miercurea Ciuc, iar de atunci numărul grupurilor folclorice participante a crescut și evenimentul este găzduit în fiecare an de alt grup și comunitatea localității din care provine acesta.

Programul zilei

- 11,00 Deschidere festivă a sărbătorii pe scena din centrul satului
- 12,00 Pornirea grupurilor folclorice în direcțiile stabilite
- 12,15 Spectacolul „Ördögbetlehem” în sala mare a Casei de Cultură
- 16,00 Dans și *Balul mascaților* în piața din centrul satului

În organizarea Centrului Cultural Județean Harghita, pornește un autobuz la Lăzarea. Înscrieri se pot face zilnic (luni-vineri) între orele 8,00-15,00 la numerele de telefon: 0266 372044, 0744 753 415. Autobuzul pornește în ziua evenimentului, sâmbătă la ora 9,30, din

parcarea de lângă clădirea Casei de Cultură municipale (Csíki Játékszín), iar din Lázarea va porni înapoi la ora 17,00.

Vă așteptăm cu drag să aveți parte din gustări și tradiții de fășang ale secuilor!

Organizatori:

Consiliul Județean Harghita, Centrul Cultural Județean Harghita, Primăria Lázarea, Muzeul Tarisznyás Márton, Láthatatlan Oskola.

Finanțatori principali:

Comunitatea din Lázarea, Centrul Cultural și de Arte Lázarea, Casa de Cultură Lázarea.

Fotografii de Gyula Ádám,
Miercurea Ciuc, județul Harghita

Semnal: Țara de Sus - revistă de conservare și promovare a culturii tradiționale

Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Botoșani a încheiat seria manifestărilor, din cursul anului 2019, cu editarea Revistei *Țara de Sus*, nr. 3-4 (55-56) – 2019 (Anul XIV).

Numărul acesta prezintă acțiunile care s-au derulat de către instituție, începând cu sfârșitul lunii mai, dar și începutul lunii noiembrie. De remarcat este faptul că s-a reușit implementarea unor proiecte noi: *Cursuri de formare a instructorilor de dansuri populare* și Festivalul-concurs „Lada cu zestre”, cel din urmă încununând efortul coregrafilor de a identifica specificul dansurilor populare din propriile microzone. Instituția s-a implicat tocmai pentru a asigura longevitatea acestui tezaur din zona etnografică Botoșani și pentru a conserva elementele esențiale și autentice ale dansului popular.

Seria acțiunilor, din perioada amintită mai sus, a beneficiat de un număr mai mare de participanți și astfel s-a dovedit că orice inițiativă este binevenită și că următoarele ediții vor reuși să-și definească mai pronunțat trăsăturile și motivele care stau în spatele acestor eforturi.

CALENDARUL PRINCIPALELOR ACTIVITĂȚI ȘI EVENIMENTE ETNOFOLCLORICE

din perioada ianuarie - martie 2020

54

Manifestări folclorice

Bacău

Ianuarie-aprilie – Bacău

Festivalul Județean de Folclor - etapa I (transmiterea Regulamentului de concurs către așezămintele culturale, alcătuirea unui calendar de repetiții pe centre și zone folclorice, îndrumarea metodologică a conducătorilor formațiilor artistice).

23 februarie – Sărata

„Conexiuni culturale” - *Dragobetele sărută fetele (Ziua îndrăgostiților la români)*, șezătoare cultural-artistică organizată în parteneriat cu Primăria Sărata.

Botoșani

Februarie – Botoșani

Șezătorile iernii - proiect cultural de valorizare și promovare a culturii tradiționale specifice județului Botoșani.

Martie – Rogojești-Mihăileni

Festivalul-concurs de Ouă încondeiate.

Brașov

24 ianuarie – Brașov

Spectacol folcloric dedicat *Zilei Unirii Principatelor Române.*

2 februarie – Ormeniș

Fărșangul - sărbătoare tradițională legată de Lăsata Secului în comunitățile catolice.

8 februarie – Cincu

Fuga Lolelor - obicei săsesc menit să alunge iarna și spiritele rele.

22 februarie – Apața

Fărșangul - obicei tradițional.

22 februarie – Șinca Nouă

Roata în flăcări - obicei tradițional: fetele ajunse la vârsta maturității și care au rămas nemăritate sunt ironizate.

22-23 februarie – Fasching - Prejmer

Caravana clătitelor.

23 februarie – Cristian

Roaina - obicei care vestește venirea primăverii. Comunitatea locală reînvie un obicei care își are rădăcini adânci în viața comunității săsești.

Buzău28 martie – Buzău - Galeriile de Artă

Sărbătorile Pascale în tradiția buzoiană. Filmări la Galeriile de Artă „Ion Andreescu” - Televiziunea ETNO, București.

DâmbovițaFebruarie – Târgoviște

De Dragobete și Mărțișor - spectacol folcloric extraordinar susținut de Orchestra Populară „Chindia” și invitații săi.

Martie – Târgoviște

De dor și drag - spectacol folcloric. Participă Orchestra Populară „Chindia” alături de elevii (soliști vocali și instrumentiști) din cadrul Liceului de Arte „Bălașa Doamna”.

Dolj

6-7 ianuarie – comunele din Dolj unde sunt identificate aceste obiceiuri

Boboteaza (Agheasma mare sau Botezarea apelor); *Aruncarea crucii în Dunăre*; *Botezatul (Încurarea) cailor*; *Păzitul ritual al fântânilor*; *lordănitul (lordanul)*; *Mersul cu urâții*.

1 februarie – comunele din Dolj unde este identificat acest obicei

Sărbătoarea Sfântului Trifon - Patronul spiritual al viilor.

24 februarie – comunele din Dolj unde este identificat acest obicei

Dragobetele – Sărbătoarea dragostei la români.

1 martie – comunele din Dolj unde este identificat acest obicei

Strigarea peste sat la Lăsatul Secului pentru Postul Mare. Proiectul vizează surprinderea obiceiului acolo unde acesta se practică și sesizarea diferențelor de manifestare între zona de câmpie și cea de deal.

7 martie - comunele din Dolj unde este identificat acest obicei

Încuratul Cailor (Caii lui Sân-Toader). Proiectul vizează cercetarea etnofolclorică a fenomenului și completarea bazei de date existente.

Februarie, martie, aprilie – comunele din Dolj unde este identificat acest obicei

Sărindarul de obște. Proiectul vizează, în măsura în care este posibil, studiul fenomenului în teren, dar și elaborarea unor materiale audio-video pentru completarea bazei de date existente.

12 aprilie – Duminica Floriilor - comunele din Dolj unde este identificat acest obicei

Cumicitul fetelor. Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Dolj a studiat pentru prima oară acest obicei într-un proiect împreună cu Căminul Cultural Urzicuța, în anul 2007. Pentru anul 2020, Centrul și-a propus sesizarea evoluției obiceiului în vederea îmbogățirii bazei de date.

16 aprilie - Joia Mare a Paștelui – comunele din Dolj unde este identificat acest obicei

Focurile rituale de Joimari.

16 aprilie - Joia Mare a Paștelui – comunele din Dolj unde este identificat acest obicei

Vărsatul de apă. Obiceiul este practicat tot în săptămâna premergătoare Paștelui și este în studiu de aproximativ 10 ani.

19-21 aprilie – comunele din Dolj unde este identificat acest obicei

Hora de pomană - practică fie în prima, fie în a doua sau a treia zi de Paști, este un obicei din cadrul riturilor de trecere. Fiind una dintre tradițiile importante pentru zona Doljului, i se va acorda o atenție deosebită.

23 aprilie – comunele din Dolj unde este identificat acest obicei

Proorul - Ramura verde (Sfântul Gheorghe). Proiectul a urmărit îmbogățirea Arhivei Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Dolj și dezvoltarea unui studiu prin comparație cu datele care se cunosc despre manifestarea acestei tradiții în alte județe sau chiar peste hotare.

23 aprilie – comunele din Dolj unde este identificat acest obicei

Gurbanul rudarilor la Sfântul Gheorghe. Proiect de cercetare menit să completeze datele din arhiva instituției. În anii anteriori s-a realizat despre acest obicei unul dintre primele filme documentare ale Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Dolj.

Giurgiu

6 ianuarie – Putineiu

Spectacol folcloric de Bobotează.

22 februarie – Giurgiu - Muzeul Poliției de Frontieră

Dragobetele la Giurgiu - spectacol muzical-coregrafic.

18 martie-19 aprilie – localități din județul Giurgiu

Festivalul Județean „Șezătoarea” - ediția a XVIII-a.

Gorj

26 ianuarie – Stejari

Obiceiuri de iarnă: Claca - șezătoarea. Organizatori: Centrul Cultural „Gheorghe Zamfir” Stejari. Parteneri: CJCPCT Gorj, Școala gimnazială „Aurel Teodorescu” Stejari.

1 februarie – localități din județul Gorj

Gorjul tradițional. Triful. Sfințirea viilor din deal. Sărbătoarea dealurilor, viilor și pomilor.

Organizatori: Căminele Culturale Ciuperceni, Bălănești, Godinești, Cloșani, Fundația „Casa Brâncuși”, Seuca-Frâncești, Peștișani. Partener: CJCPCT Gorj.

24 februarie – așezămintele culturale din teritoriu

Gorjul tradițional - Dragobetele. Partener: CJCPCT Gorj.

1-31 martie – Târgu Jiu, localități din județ

Festivalul Dansului și Portului Popular pentru Tineret „Liviu Dafinescu”.

Organizatori: CJCPCT Gorj și Ansamblul Artistic Profesionist „Doina Gorjului”. Parteneri: Școala Populară de Artă, Inspectoratul Școlar al Județului Gorj, Asociația Culturală „Liviu Dafinescu”.

7 martie – Stoina

Festivalul Folcloric Județean „Mărțișoare folclorice”. Organizator: Căminul Cultural Stoina.

Parteneri: CJCPCT Gorj, Școala Populară de Artă.

13-14 aprilie – Târgu Jiu, Novaci

Festivalul Dansului și Portului Popular pentru Tineret „Liviu Dafinescu” - Gala Laureatilor.

Organizatori: Ansamblul Artistic Profesionist „Doina Gorjului” și CJCPCT Gorj. Parteneri: Școala Populară de Artă, Inspectoratul Școlar al Județului Gorj, Asociația Culturală „Liviu Dafinescu”.

20 aprilie – Tismana

Cum e Paștele la noi! Competiție culinară cu produse lactate. Hora satului. Paradă-concurs a costumelor populare. Organizatori: Primăria, Consiliul local și Casa de Cultură Tismana, în parteneriat cu CJCPCT Gorj.

21 aprilie – Berlești

Hora Satului. Organizator: Căminul Cultural Berlești, în parteneriat cu CJCPCT Gorj.

23 aprilie – Văianu - Ciuperceni

Gorjul tradițional. Logodna vinului cu ulcica - sărbătoare comunitară. Organizatori: Primăria și Căminul Cultural Văianu - Ciuperceni. Parteneri: CJCPCT Gorj și Fundația „Dăruie Vieții Farmec” Târgu Jiu.

23 aprilie – Bâlta, com. Runcu

Întâlnirea de pe Dealul Viilor - sărbătoare comunitară. Organizatori: Primăria și Căminul Cultural Bâlta, comuna Runcu. Parteneri: Școala Populară de Artă, CJCPCT Gorj.

26 aprilie – Muzeul Satului Petrești, com. Bărbătești

Festivalul Cântecului, Jocului și Portului Popular „Primăvara iei la Bărbătești”. Ateliere de creație ale elevilor, întâlniri cu meșteri populari locali, expoziție de costume populare, țesături, broderii și cusături specifice zonei, târg al meșterilor populari din zonă. Organizatori: Primăria, Consiliul local și Biblioteca publică, Muzeul Satului Petrești, Bărbătești. Parteneri: CJCPCT Gorj, școlile generale Bărbătești și Petrești.

Ialomița

24 ianuarie – Slobozia

Spectacol folcloric al dansatorilor și soliștilor vocali ai Ansamblului „Doina Bărăganului” cu ocazia *Zilei Unirii Principatelor Române*.

20-23 februarie – București - Romexpo

Spectacole folclorice susținute de orchestra, dansatorii și soliștii vocali ai Ansamblului „Doina Bărăganului” cu ocazia *Târgului de turism al României*.

25 februarie-10 martie – localități din județ

„Mărțișor ialomițean” - spectacole artistice susținute de orchestra, dansatorii și soliștii vocali ai Ansamblului „Doina Bărăganului”.

Iași

28 februarie-8 martie – Iași

Sărbătoarea Mărțișorului - ateliere de creație - concurs și expoziții de mărțișoare în localitățile Bodești - Scânteia, Heleșteni, Buhalnița - Ceplenița, Sticlăria - Scobinți, Colegiul Tehnic „Ion Holban”, Școala generală „Mihai Codreanu” și Fundația „Solidaritate și Speranță” din Iași.

Neamț

24 ianuarie – Piatra Neamț

Spectacol folcloric oferit cu ocazia celebrării *Zilei Unirii*, în centrul istoric al municipiului reședință de județ, respectiv platoul Curții Domnești.

17 februarie-15 martie – localități din județ, Piatra Neamț

Festivalul-concurs național de muzică populară pentru copii și tineri „Florile Ceahlăului”, desfășurat în două etape:

- 17-20 februarie - preselecția națională;
- 12-15 martie - faza finală; spectacol oferit de Ansamblul folcloric „Floricea de la munte” la *Gala laureaților* a festivalului, în seara zilei de 15 martie.

22 februarie – Tașca

Amplu program muzical coregrafic, la Căminul Cultural Tașca, în cadrul Proiectului *Balul Gospodarilor*, derulat, în parteneriat, de Centrul pentru Cultură și Arte „Carmen Saeculare” Neamț, Primăria și Consiliul Local al comunei Tașca.

24 februarie – Piatra Neamț

Dragobetele sărută fetele! - spectacolul folcloric organizat de Centrul pentru Cultură și Arte „Carmen Saeculare” Neamț și oferit cetățenilor municipiului Piatra Neamț cu ocazia Sărbătorii de Dragobete, la Sala „Calistrat Hogaș” a Consiliului Județean Neamț.

Prahova

28 ianuarie – Gorgota

Programul *Un patrimoniu pentru viitor*, Proiectul *Rădăcini* - cercetare etnografică de teren în comuna Gorgota, județul Prahova. Proiect de cercetare, reconstituire și conservare a patrimoniului cultural prahovean.

4 februarie – Puchenii Mari - satul Moara

Programul *Un patrimoniu pentru viitor*, Proiectul *Rădăcini* - cercetare etnografică de teren în comuna Puchenii Mari - satul Moara, județul Prahova. Proiect de cercetare, reconstituire și conservare a patrimoniului cultural prahovean.

24 februarie – Starchiojd

Programul *Un patrimoniu pentru viitor*, Proiectul *Rădăcini* - cercetare etnografică de teren în comuna Starchiojd, județul Prahova. Proiect de cercetare, reconstituire și conservare a patrimoniului cultural prahovean.

25-29 februarie – Ploiești

Programul *Culturalia*, Proiectul *Tradiții - Mărțișorul. Ateliere pe confecționat mărțișoare tradiționale* - ediția a IV-a. Proiectul are ca scop familiarizarea tinerilor cu valorile patrimoniului cultural românesc prin intermediul unor expoziții, lecții deschise, ateliere de lucru.

9 martie – Adunați, Teișani

Programul *Un patrimoniu pentru viitor*, Proiectul *Rădăcini* - cercetare etnografică de teren în comunele Adunați și Teișani, județul Prahova. Proiect de cercetare, reconstituire și conservare a patrimoniului cultural prahovean.

17 martie – Bătrâni

Programul *Un patrimoniu pentru viitor*, Proiectul *Rădăcini* - cercetare etnografică de teren în comuna Bătrâni, județul Prahova. Proiect de cercetare, reconstituire și conservare a patrimoniului cultural prahovean.

Sibiu

27-29 aprilie – Sibiu

Festivalul-concurs al Cântecului Popular Românesc „Lucreția Ciobanu” - ediția a V-a.

Suceava

30 ianuarie – Suceava

Ziua culturii tradiționale. Întâlnire cu creatori populari, artiști plastici, scriitori, coordonatori ai așezămintelor culturale din județ.

Ianuarie – Ungaria

Semnarea protocolului de organizare a *Festivalului de Folclor „Întâlniri Bucovinene”* - ediția a XXXI-a. Organizatori: Primăria și Casa de Cultură Bonyhad, Consiliul Județean Suceava, Primăria Municipiului Câmpulung Moldovenesc, Centrul Cultural „Bucovina”.

Ianuarie-martie – localități turistice din județ

Sărbătorile iernii. Organizarea și participarea la diferite manifestări culturale de promovare a zonelor turistice din județul Suceava: spectacole folclorice, obiceiuri populare. Organizatori și parteneri: Consiliul Județean Suceava, Centrul Cultural „Bucovina”, Ansamblul Artistic „Ciprian Porumbescu”, Primăria Municipiului Vatra Dornei.

15 martie – Rădăuți, Horodnic de Sus

Comori de suflet românesc – festival-concurs județean de folclor, ediția a XVIII-a - faza zonală Rădăuți și minorități Horodnic de Sus. Organizatori și parteneri: Centrul Cultural „Bucovina”, Primăria Comunei Horodnic de Sus, Inspectoratul Școlar Județean Suceava.

22 martie – Vama

Comori de suflet românesc - faza zonală Câmpulung. Organizatori și parteneri: Centrul Cultural „Bucovina”, Primăria Comunei Vama, Inspectoratul Școlar Județean Suceava.

30 martie-3 aprilie – Suceava

Micii meșteșugari - „Învățăm să-ncondeiem” - *Școala altfel*, ediția a II-a. Organizatori și parteneri: Centrul Cultural „Bucovina”, Inspectoratul Școlar Județean Suceava, Școala gimnazială „Miron Costin”.

5 aprilie – Ostra

Comori de suflet românesc - faza zonală Humor. Organizatori și parteneri: Centrul Cultural „Bucovina”, Primăria Comunei Ostra, Inspectoratul Școlar Județean Suceava.

26 aprilie – Bosanci

Comori de suflet românesc - faza zonală Suceava și Fălticeni. Organizatori și parteneri: Centrul Cultural „Bucovina”, Primăria Comunei Bosanci, Inspectoratul Școlar Județean Suceava.

3 mai – Coșna

Comori de suflet românesc - faza zonală Dorna. Organizatori și parteneri: Centrul Cultural „Bucovina”, Primăria Comunei Coșna, Inspectoratul Școlar Județean Suceava.

Timiș

14 martie-15 aprilie – Timișoara

„*Lada cu zestre*” - festival-concurs - ediția a XIV-a. Festivalul este dedicat ansamblurilor folclorice, formațiilor de dansuri, fanfarelor, corurilor, soliștilor vocali și instrumentali, precum și recitatorilor dialectali. În concurs vor fi premiate și colecțiile, expozițiile, produsele de gastronomie locală și meșterii populari. Festivalul va fi structurat pe două categorii: *Zestrea Timișului* și *Laureați*. Concursul se va desfășura pe etape, în zone diferite din județ. Parteneri ai festivalului sunt primăriile și consiliile locale din județ, iar finanțarea aparține Centrului Județean Timiș.

16-18 martie – Timișoara

Festivalul-concurs „Gelu Stan” - ediția a II-a. Este un concurs dedicat muzicologului și profesorului Gelu Stan - primul dirijor al orchestrei Ansamblului „Banatul”. La concurs pot participa tineri cu vârste între 15 și 25 de ani, pasionați de folclor, dornici să ducă mai departe tradițiile, costumele și muzica populară românească. Calendar:

- 16 martie - preselecția, la sediul Centrului de Cultură și Artă Timiș;
- 17 martie - concursul, la Sala Capitol a Filarmonicii „Banatul” Timișoara;
- 18 martie - Gala laureaților și decernarea premiilor.

Vrancea

24 februarie – Focșani

Dragobetele - Program folcloric cu elevii Școlii de Artă.

Bacău

29 martie – Bacău - Centrul Internațional de Cultură „George Apostu”

Salonul Național de Primăvară al Artei Naive. Tot în acest cadru va avea loc și lansarea cărții „De colindat, de urat, de sorcovit”, autor Ioan Dănilă.

Botoșani

Februarie-martie – Botoșani

Târgul Mărțișorului.

Brașov

23 martie-13 aprilie – Bran - Castelul Bran

Expoziția „Vatra Hărmanului”.

Buzău

6-21 februarie – Buzău

Expoziție de pictură cu lucrări realizate de elevii înscriși la Școala Populară de Arte, Secția Pictură, prof. Elena Mihalache.

20-23 februarie – București

Participare la Târgul de Turism Romexpo București.

27 februarie-13 martie – Buzău

Expoziție de Mărțișor - Salonul de Mărțișor al elevilor buzoieni.

Giurgiu

11-15 ianuarie – Giurgiu - Centrul Cultural „Ion Vinea”

„Eminescu în imagini ” - expoziție de pictură.

Februarie – Giurgiu - Centrul Cultural „Ion Vinea”

„*Inspirație, creativitate și relaxare*” - atelier de pictură pentru adulți.

Februarie – Giurgiu - Centrul Cultural „Ion Vinea”

Bucuria culorilor - expoziție.

1-8 martie – Giurgiu - Centrul Cultural „Ion Vinea”

De Ziua Mamei - expoziție de grafică, portrete și felicitări.

9 martie – Giurgiu - Centrul Cultural „Ion Vinea”

M-Ucenicii Domnului - ediția a XII-a. Expoziție de icoane.

Aprilie – Giurgiu - Centrul Cultural „Ion Vinea”

Primăvara văzută prin sufletul copilului - expoziție.

Gorj

7 februarie – Poienari - Muzeul Satului

Expoziție etnografică: *Arta populară de pe Valea Galbenului*. Organizator: Căminul Cultural Bumbăști-Pițic. Partener: CJCPCT Gorj.

6 martie – Târgu Jiu

„*Poetul este un rege și i se cuvine un tron*”. 70 ani de la nașterea poetului Adrian Frățilă. Expoziție de artă și lansare de carte. Organizează: CJCPCT Gorj.

25 martie – Tismana

Târgul de primăvară. Târgul de ceramică și semințe. Festivalul păstrăvului. Expoziție de artă populară și spectacole folclorice. Organizatori: Primăria și Casa de Cultură Tismana. Partener: CJCPCT Gorj.

25 martie – Motru

Salonul Internațional de Pictură „ARTE MICI”. Concurs și expoziții de artă. Organizatori: Florin Preda Dochinoiu și Casa Municipală de Cultură Motru. Partener: CJCPCT Gorj.

15 aprilie – Târgu Jiu

„Poetul este un rege și i se cuvine un tron”. 50 ani de la nașterea muzicianului Florin Berculescu. Expoziție de artă. Organizatori: CJCPCT Gorj, Teatrul „Elvira Godeanu” și Liceul de Arte „Constantin Brăiloiu”.

15-19 aprilie – Motru

„În așteptarea sărbătorilor pascale”: complex de manifestări cultural-educative. Târg de produse tradiționale pascale. Organizează: Consiliul local, Primăria, Casa Municipală de Cultură, instituții școlare locale din Motru, în parteneriat cu CJCPCT Gorj.

Expoziție de icoane și obiecte de cult. Organizatori: CJCPCT Gorj.

18-19 aprilie – Crușeț

Iepurașul de Paști. Concurs de creație plastică, fotografie, dedicat sărbătorilor pascale. Organizatori: Biblioteca publică și Școala Gimnazială Crușeț, în parteneriat cu CJCPCT Gorj.

Ialomița25 martie – Bordușani

„Istorie, tradiție și credință” - expoziție de artă populară și spectacol folcloric.

Iași7-24 februarie – Iași

Expoziția de pictură „Iarna în Moldova”: expun lucrări cu tematică de iarnă tineri din localitățile Bodești - Scânteia, Heleșteni, Buhalnița - Ceplenița, Sticlăria - Scobinți, de la Colegiul tehnic „Ion Holban” și Fundația „Solidaritate și Speranță” din Iași și elevi din Cernăuți - Ucraina și Bălți - Republica Moldova.

17-31 martie – Iași

Sărbătoarea primăverii - expoziție de măștișoare și pictură cu lucrări realizate de copiii din localitățile Bodești - Scânteia, Heleșteni, Buhalnița - Ceplenița, Sticlăria - Scobinți, la Colegiul Tehnic „Ion Holban”, Școala generală „Mihai Codreanu” și Fundația „Solidaritate și Speranță” din Iași, precum și de la Centrul Bucovinean de Artă din Cernăuți - Ucraina și Școala de Pictură pentru Copii din Municipiul Bălți - Republica Moldova.

Prahova

14 februarie – Ploiești

În cadrul Programului *Un patrimoniu pentru viitor*, Proiectul *Valori de patrimoniu* - vernisajul *Expoziției de ceramică*.

25 februarie-2 martie – Ploiești

Programul *Plăsmuirile sufletului*, Proiectul *Târgul de Mărțișor*, ediția a IV-a. Participă meșteri populari și artiști plastici din județul Prahova.

23-31 martie – Ploiești

Programul *Spectacolul artelor*, Proiectul *Festivalul Artelor „Nichita la echinocțiu”* - ediția a XV-a, se desfășoară sub patronajul spiritual al marelui poet ploieștean Nichita Stănescu și își propune un program consistent, onorat de prezența unor personalități ale culturii și artei românești, un program în care spectacolele, expozițiile, atelierile de creație, proiecțiile de film etc. au rolul de a apropia tânăra generație de valori ale spiritualității românești.

Sălaj

29 februarie – Zalău - Sala „Porolissum”

Târgul de mărțișoare tradiționale - eveniment la care sunt așteptați meșteri populari sălăjeni și elevi ai școlilor din Zalău și din județ, care vor confecționa și vor expune mărțișoare. Organizatori: Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj, cu sprijinul Inspectoratului Școlar Județean Sălaj, în parteneriat cu Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului.

Suceava

Ianuarie – Suceava

Ziua artelor plastice bucovinene. Expoziții, lansări de carte și conferirea premiilor „Senior al artelor plastice bucovinene”. Organizator: Centrul Cultural „Bucovina” - CCPCT.

27 februarie – Suceava

„*Ion Irimescu*” - concurs național de artă plastică - ediția a XII-a. Expoziție realizată cu lucrările participanților, elevi ai școlilor de arte din țară. Organizatori: Centrul Cultural „Bucovina”, Școala de Arte „Ion Irimescu”.

24-29 februarie – Suceava - Shopping City

Târgul de Mărțișor - târg al meșterilor populari.

Alte manifestări

Buzău

19 martie-3 aprilie – Buzău - Palatul Copiilor

Festival artistic al elevilor buzoieni.

Bacău

15 ianuarie – Solonț

„*Eminescu - mit al culturii naționale*” - spectacol de muzică și poezie la împlinirea a 170 de ani de la nașterea poetului Mihai Eminescu.
Partener: Școala gimnazială Solonț.

Botoșani

Martie – Botoșani

Concursul Național de Muzică Ușoară „Mărțișor dorohoian”. Promovarea tinerilor interpreți de muzică ușoară, a creațiilor muzicale ale compozitorului George Enescu și a instrumentiștilor de muzică clasică (vioară și pian).

Martie-aprilie – Botoșani

Festivalul-concurs de Muzică Sacră. Promovarea muzicii corale, a corurilor și grupurilor vocale a cappella cu caracter patriotic, popular și religios.

Giurgiu

15 februarie – Giurgiu - Centrul Cultural „Ion Vinea”

„*Pentru voi, îndrăgostiții lumii*” - spectacol muzical.

7 martie – Giurgiu - Centrul Cultural „Ion Vinea”

Mărțișoare muzicale - spectacol.

Gorj

15 ianuarie – Târgu Jiu

Ziua Culturii Naționale - „*Poetul este un rege și i se cuvine un tron*”. Complex de manifestări cultural-artistice și științifice închinat Zilei Culturii Naționale și împlinirii a 170 ani de la nașterea lui Eminescu. În context:

- Lansarea numărului 4/2019 al revistei de cultură „Portal Măiastra”.
- Lansări de carte și albume de promovare a imaginii culturale a Gorjului: „Gorj, locuri minunate”, „Gorjul ca pasărea Phoenix”. Expoziție de artă plastică și fotografie. Organizatori: CJCPCT Gorj (Sala de expoziții „Florin Isuf”). Parteneri: Teatrul Dramatic „Elvira Godeanu” Târgu Jiu, Ansamblul Artistic Profesionist „Doina Gorjului” Târgu Jiu, Liceul de Arte „Constantin Brăiloiu” Târgu Jiu, Clubul Copiilor Rovinari, Reprezentanța Gorj a Uniunii Scriitorilor din România.

24 ianuarie – Târgu Jiu

Poveste despre Mica Unire. Program cultural-artistic închinat sărbătoririi a 161 ani de la Unirea Principatelor Române. Organizatori: Consiliul Județean Gorj, prin CJCPCT Gorj și Ansamblul Artistic Profesionist „Doina Gorjului”. Partener: Teatrul „Elvira Godeanu” Târgu Jiu.

20 februarie – CJCPCT Gorj - sediu

COLOCVIILE de critică și istorie literară ale revistei „Portal Măiastra” - „*Poetul este un rege și i se cuvine un tron*”. 65 ani de la nașterea poetului Gelu Birău. În context: expoziție de artă. Organizator: CJCPCT Gorj.

1-8 martie – Țânțăreni

Săptămâna cultural-artistică „Mărțișor pentru mama”. Ateliere de lucru, concursuri, expoziții, spectacole. Organizatori: Căminul Cultural și Biblioteca publică. Parteneri: Consiliul local, școlile gimnaziale, CJCPCT Gorj.

16 martie – Peștișani, Hobița

- *Simpozionul „Constantin Brâncuși”*. Organizatori: Primăria și Consiliul local Peștișani
- „*Brâncuși la Hobița*”. Spectacol de teatru (scenariul Ion Cepoi, regia Cosmin Brehuță). Organizatori: Teatrul „Elvira Godeanu”, Casa-muzeu de la Hobița. Partener: CJCPCT Gorj.

20 martie – Târgu Jiu, Logrești

„*Bursa Brâncuși*” - complex de manifestări culturale. În context:

- „*200 de ani de la nașterea lui Al. Ioan Cuza*”. Dezvelirea bustului domnului Miciei Uniri.
- *Simpozionul „200 ani de la nașterea domnitorului Al. Ioan Cuza”*. Organizatori: Căminul Cultural Logrești. Partener: CJCPCT Gorj.
- *Ziua Olteniei* - ediția a III-a. Expoziție de fotografie „Oltenia în imagini” (Gorj, Dolj, Mehedinți, Olt, Vâlcea). Organizatori: CJCPCT Gorj și Universitatea „Constantin Brâncuși” Târgu Jiu (Sala „Florin Isuf” Târgu Jiu) și Facultatea de Drept.

25 martie – Runcu

Sărbătorile dealului. Manifestare comunitară. Organizatori: Primăria și Căminul Cultural Runcu. Partener: CJCPCT Gorj.

3-10 aprilie – Țânțăreni

Festivalul „Te Deum Laudamus”. Festival de muzică religioasă; expoziție de icoane și ouă încondeiate; concerte pascale; expoziție de produse tradiționale; distribuire de pachete familiilor nevoiașe. Organizatori: Căminul Cultural și Biblioteca publică. Parteneri: Consiliul local, școlile gimnaziale, parohiile locale, CJCPCT Gorj.

5-15 aprilie – Țânțăreni

Identități - Ziua Internațională a Romilor. Masă rotundă, expoziții, spectacole artistice. Organizatori: Căminul Cultural și Biblioteca publică Țânțăreni. Parteneri: Consiliul local, școlile gimnaziale, CJCPCT Gorj.

10-11 aprilie – Novaci

Festivalul de Teatru „Sabin Popescu”. Organizatori: Primăria, Casa de Cultură și CJCPCT Gorj. Parteneri: Ansamblul Artistic Profesionist „Doina Gorjului”, Biblioteca publică, instituții școlare novăcene.

12 aprilie – localități din județ

Pastorală Floriilor - complex de manifestări închinare sărbătorilor pascale. Organizatori: Primăriile și așezămintele culturale Stănești, Rovinari, Jupânești, Săulești, Bălești, Bălcești, Bărbătești, Stejari, Crasna, Drăguțești. Parteneri: CJCPCT Gorj, Ansamblul Artistic Profesionist „Doina Gorjului”, Școala Populară de Artă Târgu Jiu.

19 aprilie – Fărcășești

Sărbătoarea Luminii și a Învierii - ateliere de creație, concurs și expoziție de ouă încondeiate închinare sărbătorilor pascale. Organizatori: Căminul Cultural Fărcășești, în parteneriat cu CJCPCT Gorj și Liceul Tehnologic Roșia-Jiu.

24-25 aprilie – Bumbăști-Jiu

Zilele orașului Bumbăști-Jiu - complex de manifestări cultural-artistice. Organizatori: Consiliul local, Primăria și Casa de Cultură. Partener: CJCPCT Gorj.

26 aprilie – Turceni

Festivalul de Umor pentru Elevi „Al. C. Calotescu-Neicu” - epigramă, caricatură, cuplete. Organizator: Casa de Cultură Turceni. Parteneri: Liceul Tehnologic Turceni, CJCPCT Gorj.

Ialomița

1 martie – Slobozia

„*Din inimă pentru mama*” - spectacol artistic susținut de Ansamblul folcloric „Doina Bărăganului”, Corala „Sfântul Mina” și grupurile de cateheză ale parohiilor Protopopiatului Slobozia.

Neamț

23 ianuarie – Piatra Neamț

Participare la proiectul cultural artistic *HORA UNIRII*, organizat în parteneriat, de Centrul pentru Cultură și Arte „Carmen Saeculare” Neamț și Colegiul Național „Petru Rareș” din Piatra Neamț.

8 martie – Piatra Neamț

„*Mama, doar mama!*” - spectacol organizat de Centrul pentru Cultură și Arte „Carmen Saeculare” Neamț la Căminul de bătrâni „Pietricica” din Piatra Neamț.

Prahova

6-7 ianuarie – Ploiești

Programul *Culturalia: Evenimente culturale - Școala Populară de Arte*, curs de actorie, *Atelierele iernii* - adresate elevilor cursului de actorie, absolvenți, participanți la atelierelor din cadrul *Festivalului Artelor „Nichita la echinocțiu”*, prieteni și spectatori ai Centrului Dramatic *Mythos* (atelierul de teatru, atelierul de semne, atelierul de sunete și atelierul de creație textuală).

15 ianuarie – Ploiești

Ziua Culturii Naționale. Depunere de flori la bustul poetului Mihai Eminescu pe acordurile Fanfarei „Prahova”; Prelegerea „Academia Română - for suprem al culturii naționale” susținută de prof. univ. dr. Georgeta Filitti, moderator prof. Constantin Stere.

24 ianuarie – Ploiești, localități din județ

„Fanfara Prahova” - participare la evenimentele prilejuite de *Ziua Unirii Principatelor Române* în Municipiul Ploiești și în județul Prahova.

8 martie – Ploiești

Concert în parc, susținut de Fanfara „Prahova” cu ocazia *Zilei Internaționale a Femeii*.

Suceava

Ianuarie – Suceava, Călinești Cuparencu, Putna, Șerbăuți

Ziua culturii eminesciene „Mihai Eminescu” - festival literar - ediția a XXIX-a. Organizatori: Consiliul Județean Suceava, prin Centrul Cultural „Bucovina” și Societatea Scriitorilor Bucovineni, în colaborare cu Uniunea Scriitorilor din România, Teatrul Municipal „Matei Vișniec” Suceava, Inspectoratul Școlar Județean Suceava, Biblioteca Bucovinei „I. G. Sbiera”, Mănăstirea Putna și primăriile comunelor Putna și Șerbăuți.

24 ianuarie – Suceava

Ziua Unirii - spectacol prezentat de Ansamblul Artistic „Ciprian Porumbescu”. Organizatori: Consiliul Județean Suceava, prin Centrul Cultural „Bucovina”, și Ansamblul Artistic „Ciprian Porumbescu”.

Februarie – Suceava

Instruirea coregrafilor amatori din județ - ediția a V-a.

Martie – Suceava, Călinești Cuparencu

Festivalul-concurs județean de creație literară „Ion Cozmei” - ediția a III-a.

7 martie – Suceava

„Azi cânt pentru tine, mamă” - ediția a XI-a. Spectacol susținut de elevii Școlii de Arte „Ion Irimescu” Suceava. Organizatori: Centrul Cultural „Bucovina”, Școala de Arte „Ion Irimescu”, Universitatea „Ștefan cel Mare”.

29 martie – Fundu Moldovei

Buna Vestire - festival-concurs național de muzică corală religioasă ortodoxă - ediția a XXX-a și târg de meșteri populari. Organizatori și parteneri: Arhiepiscopia Sucevei și Rădăuților, Consiliul Județean Suceava, Primăria Comunei Fundu Moldovei, Centrul Cultural „Bucovina”, Societatea de Cultură „Dimitrie Gusti”, Inspectoratul Școlar Județean Suceava.

29 martie – Vatra Dornei

„Nichita în luna lui martie” - festival-concurs județean de poezie pentru tinerii creatori - ediția a XII-a. Organizatori și parteneri: Primăria și Casa de Cultură „Platon Pardău” Vatra Dornei, Centrul Cultural „Bucovina”.

Timiș

22 ianuarie – Timișoara - Sala Capitol a Filarmonicii „Banatul”

„Din suflet de român” - spectacol dedicat Unirii Principatelor Române.

Semnal

Botoșani

Pe parcursul întregului an vor avea loc o serie de manifestări în cadrul unor programe specifice:

- *Cercetarea etnografică „Cămașa de sărbătoare din colecția muzeală Hlipiceni”* (continuare din anul 2019);
- *„Cusături tradiționale de pe Valea Siretului, comuna Vlădeni”* - cercetarea patrimoniului cultural imaterial din județul Botoșani;
- Participarea formațiilor artistice la festivalurile de gen din România în cadrul Programului „Izvoare folclorice botoșănene”;
- Perfecționare profesională a referenților căminelor culturale „Managementul și marketingul cultural”;
- Aplicarea de chestionare de opinie și elaborarea studiilor anuale - Programul „Comunicare, Marketing cultural, Publicații”.

Gorj

28 ianuarie – Târgu Jiu - Muzeul Gorjului

Seminarul metodic „Strategii și politici culturale în Gorj”. Întâlnire cu directorii de așezăminte și responsabili culturali din teritoriu. Prezentarea Agendei Culturale a Gorjului pe anul 2020. Prezentarea Programului „2021. Anul „Tudor Vladimirescu”. Lansări de cărți și reviste de cultură. Organizator: CJCPCT Gorj.

10 februarie – Mușetești

Simpozionul *„Mușetești - vatră de istorie românească”*. Organizatori: Consiliul local, Primăria și Căminul Cultural Mușetești. Partener: CJCPCT Gorj.

19 februarie – Târgu Jiu, Hobița

Ziua Națională Brâncuși - complex de manifestări închinare sărbătoririi a 144 ani de la nașterea lui Constantin Brâncuși: lansări de reviste și cărți, expoziție de artă plastică și fotografie. Organizator: Consiliul Județean Gorj, prin instituțiile culturale județene.

1-15 aprilie – Motru

Zilele culturii scrise: lansări de cărți și reviste de cultură, recitaluri de poezie. Concurs național de debut în poezie „Nicolae Dragoș” - ediția a III-a. Organizatori: CJCPCT Gorj, Primăria și Casa de Cultură a Municipiului Motru.

Prahova

21 februarie – Ploiești

Programul *Cultura dialogului*, Proiectul Simpozionul *Dragostea - opinii, reflecții, ipostaze*. Prin tema abordată și ținuta intelectuală a prezentărilor, se dorește a fi o alternativă culturală la tendințele actuale de abordare minimalistă a unei teme generoase din punct de vedere științific și spiritual.

25-29 martie – Bușteni

Programul *Repere culturale*, Proiectul *Colocviul Național „Coregrafia dansului tradițional astăzi”* - ediția a XII-a. Colocviul vizează îndrumarea metodologică a coregrafilor ansamblurilor folclorice, animatorilor culturali, directorilor și referenților din cadrul așezămintelor culturale.

- Lansarea *Anuarului de Antropologie Generală nr. 5/2019* - Anuar bilingv (cu DVD), care cuprinde studii, cercetări, articole și materiale video cu tematică antropologică.

Timiș

Elevii claselor de la Școala de Artă Timișoara desfășoară, în primele luni ale anului, diverse activități: spectacole de muzică ușoară și populară, participări la competiții naționale de dans și desen. Din program, spicuiem:

- 20 februarie - *Spectacolul „Cânt cu drag la toată lumea”* - participă tineri artiști de la clasa canto muzică populară, prof. Carmen Biruescu.
- 27 februarie - elevii clasei de pictură, artă decorativă ai profesorului Lucia Kolla Stoica vor participa, la Suceava, la ediția a XIII-a a Concursului Național de Artă „Ion Vidu” din Timișoara.
- 5 martie - la sediul Centrului de Cultură și Artă al județului Timiș, se desfășoară *Expoziția „Muguri de martie”*. Participă elevii claselor de: pictură și artă decorativă - prof. Lucia Kolla Stoica, pictură și grafică pentru copii - prof. Liliana Georgiades, sculptură - prof. Marius Bacriu, design vestimentar - prof. Gabriela Muscan și cine-foto - profesorii Cosmin Danciu și Constantin Huțanu.
- 26 martie - *„Dragi mi-s cântecul și jocul”* - spectacol susținut de cursanții profesorului Sorin Todor, clasa orgă electronică.

Comunicate de presă

Copiii, muzica și satul aduc „Aripi de lumină” în Galeriile „Cromatic”

Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Dolj și Centrul „Aripi de Lumină” al Arhiepiscopiei Craiovei redeschid atelierele de muzică și de creație populară, în perioada 6 februarie - 4 iunie 2020.

Cele două ateliere - „Ca la țară” și „Să ne împrietenim cu muzica” - se vor desfășura săptămânal, în zilele de joi, în intervalul orar 14:00 - 16:00, la Galeriile „Cromatic” - sediul Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Dolj.

Atelierul „Ca la țară” le dezvăluie copiilor frumusețea, particularitățile și specificul satului tradițional doljean, iar atelierul „Să ne împrietenim cu muzica” îi familiarizează cu pianul, cu notele muzicale, îi inițiază în teoria muzicii și solfegiu.

Parteneriatul Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Dolj cu centre sociale din cadrul Arhiepiscopiei Craiovei a fost demarat în anul 2015, împreună cu voluntari ai Facultății de Litere din cadrul Universității din Craiova.

Festivalul-concurs „Lucreția Ciobanu” dă startul înscrierilor pentru preselecție

În perioada 17 februarie - 23 martie 2020, tinerii interpreți de muzică populară din România și diaspora se pot înscrie la preselecția Festivalului - Concurs al Cântecului Popular Românesc „Lucreția Ciobanu” 2020, inițiat de Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale „Cindrelul - Junii” Sibiu.

Doamna Munților, Lucreția Ciobanu, este omagiată anual la Sibiu în cadrul Festivalului - Concurs al Cântecului Popular Românesc „Lucreția Ciobanu”.

Conform Regulamentului Festivalului, la preselecție sunt admiși soliști vocali amatori, cu vârsta cuprinsă între 18 și 35 ani. Fiecare concurent va interpreta două melodii specifice zonei pe care o reprezintă, dintre care una fără acompaniament orchestral (doină, baladă sau cântec doinit). Înscrierile se fac în perioada 17 februarie-23 martie 2020, prin completarea și trimiterea fișei de participare și a partiturilor la adresa contact@juniisibiului.ro sau la fax: 0269/210945. Preselecția va avea loc în data de 27 aprilie a.c., la Cercul Militar Sibiu, iar concursul cu public și gala laureaților se vor desfășura în 28 și 29 aprilie 2020, la Centrul Cultural „Ion Besoiu” din Sibiu.

Festivalul urmărește descoperirea și promovarea tinerilor soliști vocali de muzică populară din întreaga țară și din diaspora, introducerea în circuitul național de noi talente, valorificarea, de către tinerii interpreți, a cântecelor populare și costumelor tradiționale din zona de proveniență, cultivarea calităților vocale și interpretative ale concurenților și conservarea, valorificarea și promovarea culturii tradiționale românești.

Regulamentul concursului și Fișa de înscriere se pot descărca din următorul link:

<https://www.traditiisibiene.ro/index.php/comunicate/anunt/269>

Cea de-a cincea ediție a Festivalului - Concurs „Lucreția Ciobanu” este organizată de Consiliul Județean Sibiu și Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale „Cindrelul - Junii” Sibiu, partener fiind Cercul Militar Sibiu.

Rubrică realizată de:

Mihaela Ciorcilă

Mirela Mihăilă

Colectiv redacțional

Mihaela CIORCILĂ

Corina MIHĂESCU

Mirela MIHĂILĂ

DTP: Ruxandra ȘERBAN

Coperta I: foto Alexandra Cioară, Facultatea de
Arhitectură și Urbanism Cluj-Napoca - Învelirea
acoperișului casei cu paie, gospodărie din Complexul
Național Muzeal „ASTRA” Sibiu, 2019

Coperta IV: Foto Cristina Aura Neagu, Institutul
Național al Patrimoniului - Lingură de lemn
lucrată de Ion Rodoș (detaliu), Nucșoara, jud. Argeș